



Верховний
Суд

ОГЛЯД

судової практики
Верховного Суду у спрах
про відшкодування збитків, заподіяних
юридичній особі діями (бездіяльністю)
її посадової особи

Рішення, внесені до ЄДРСР,
з 2018 року до серпня 2025 року

Зміст

Вступ.....	4
I. Юрисдикційність спорів.....	10
II. Позивач у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи	15
III. Відповідач у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи	20
IV. Обов'язки посадових осіб юридичної особи	22
V. Умови притягнення посадової особи до відповідальності за завдання шкоди юридичній особі	27
5.1. Протиправна поведінка посадової особи та обов'язок доказування.....	32
5.2. Відсутність протиправної поведінки в діях посадової особи.....	42
5.3. Наявність доведених збитків, завданих посадовою особою	45
5.4. Відсутність доведених збитків, завданих посадовою особою	51
5.5. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправними діями посадової особи і збитками, завданими юридичній особі.....	62
5.6. Наявність вини, яка не спростована посадовою особою	65
5.7. Відсутність вини посадової особи.....	71
VI. Застосування позовної давності у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи.....	72

Перелік уживаних скорочень

АТ	– акціонерне товариство
ВС	– Верховний Суд
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГК України	– Господарський кодекс України
КГС ВС	– Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КП	– комунальне підприємство
КУзПБ	– Кодекс України з процедур банкрутства
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ЦК України	– Цивільний кодекс України
ЦПК України	– Цивільний процесуальний кодекс України

Вступ

Згідно з п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України до юрисдикції господарських судів належать справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (власників), учасника (учасників), акціонера (акціонерів) такої юридичної особи, поданим в її інтересах.

Послідовна практика Верховного Суду свідчить, що спори між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями такої посадової особи, підлягають розгляду в порядку позовного провадження за правилами господарського судочинства (див., напр.: постанови ВП ВС від 22.10.2019 у справі № Б15/101-08, від 11.12.2019 у справі № 638/15118/16-ц, від 14.04.2020 у справі № 910/12217/19, постанову КГС ВС від 23.10.2024 у справі № 910/2301/24).

ВП ВС у своїй практиці (постанова № 522/22473/15-ц від 01.03.2023) звертала увагу на те, що майновий стан товариства не є байдужим для його учасників. Від такого стану може залежати як вартість частки учасника товариства, так і можливість ухвалення товариством рішення про виплату учасникам дивідендів у тому чи іншому розмірі. Отже, хоча порушення прав товариства не є порушенням прав чи прямого (безпосереднього) інтересу учасника, але учасник може мати похідний інтерес у захисті прав товариства.

На практиці ця можливість реалізується через похідний позов.

Із 01.05.2016 завдяки Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо захисту прав інвесторів» № 289-VIII акціонери / учасники українських компаній отримали можливість звертатися до суду з похідними позовами.

Похідний позов – це вимога про відшкодування збитків, завданих підприємству діями / бездіяльністю його посадової особи, який подається власниками, акціонерами / учасниками в інтересах підприємства і від його імені.

Суть інституту похідного позову полягає в тому, що спір вирішується саме між юридичною особою та її посадовою особою, яка своїми діями (бездіяльністю) заподіяла їй збитків.

Подання такого позову до суду має низку особливостей – від правильного визначення суб'єкта для звернення до суду та до питань щодо підсудності вказаної категорії спорів.

У Законі України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 № 2465-IX, встановлено особливості участі у судовому процесі осіб, яким закон надає право звертатися до суду в інтересах юридичної особи у спорах про відшкодування збитків, заподіяних її посадовою особою.

З огляду на зазначені норми можна виділити такі спеціальні ознаки цієї категорії спорів.

З огляду на зазначені норми можна виділити такі спеціальні ознаки цієї категорії спорів.

Звернутися з позовом в інтересах юридичної особи про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, може власник (власники), учасник (учасники), акціонер (акціонери) юридичної особи, якому (яким) сукупно належить 5 і більше відсотків статутного капіталу товариства (голосуючих акцій) або частка у власності юридичної особи якого (яких) сукупно становить 5 і більше відсотків.

Зазначена юридична особа набуває статусу позивача, але не має права здійснювати свої процесуальні права та обов'язки без згоди власника (власників), учасника (учасників), акціонера (акціонерів), який (які) подав (подали) позов. Посадова особа, до якої пред'явлений позов, не має права представляти юридичну особу та призначати іншу особу для представництва юридичної особи у цій справі.

До закінчення підготовчого засідання у справі інший співвласник (співвласники), учасник (учасники), акціонер (акціонери) цієї юридичної особи має (мають) право приєднатися до поданого позову шляхом подання до суду відповідної заяви, після чого він (вони) набуває (набувають) таких самих процесуальних прав та обов'язків, як і власник (учасник, акціонер), який подав позов. (ст. 54 ГПК України).

У положеннях чинного законодавства не передбачено звернення учасника юридичної особи до суду по захист прав чи охоронюваних законом інтересів цієї особи поза відносинами представництва, окрім позовів про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. (див., напр.: постанови КГС ВС від 22.05.2020 у справі № 910/17602/19 та від 28.02.2019 у справі №904/4669/18).

Слід зазначити, що з позовом про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, може звернутися як власник / учасник, якому належить 5 і більше відсотків статутного капіталу, так і сама юридична особа (див., напр.: постанову КГС ВС від 05.12.2023 у справі № 917/178/23).

Наведені норми не обмежують саму юридичну особу у праві пред'явити позов про відшкодування збитків до посадової особи, що прямо вбачається з ч. 7 ст. 30 ГПК України (див., напр.: постанову КГС ВС від 23.10.2024 у справі № 910/2301/24).

Важливе значення для цієї категорії спорів має визначення посадових осіб, які можуть нанести збитки юридичній особі.

Згідно зі ст. 161 ЦК України посадовими особами акціонерного товариства є голова та члени наглядової ради, голова та члени ради директорів, виконавчого органу, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства.

Ширше визначення посадової особи містить ст. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» від 27.07.2022 Закон №2465 - IX). За цією статтею посадові особи органів акціонерного товариства – фізичні особи – голова та члени наглядової ради або ради директорів, виконавчого органу, керівник підрозділу внутрішнього аудиту (внутрішній аудитор), керівник відділу бюджету або іншого підрозділу, до компетенції якого належить питання бюджетування акціонерного товариства, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу акціонерного товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом акціонерного товариства.

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII посадовими особами товариства є члени виконавчого органу, наглядової ради, а також інші особи, передбачені статутом товариства.

Варто зазначити, що 28.02.2025 набрав чинності Закон України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 09.01.2025 № 4196-IX (далі – Закон № 4196-IX), який визнав ГК України таким, що утратив чинність та вніс зміни до ЦК України, визначивши перелік посадових осіб товариства та їх відповідальність за дію чи бездіяльність щодо товариства.

До прийняття Закону № 4196-IX ст. 89 ГК України визначала коло осіб, які здійснюють управління господарським товариством. Закон № 4196-IX доповнив ЦК України ст. 99-1 (уведена в дію з 28.08.2025 року), за якою до посадових осіб товариства належать:

- керівник (одноосібний виконавчий орган);
- голова та члени колегіального виконавчого органу;
- голова та члени наглядової ради або ради директорів;
- ліквідатор, голова та члени комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії);
- головний бухгалтер, корпоративний секретар;
- голова та члени іншого органу товариства (крім консультативного), якщо утворення такого органу передбачено законом або установчими документами товариства, є посадовими особами такого товариства.

Крім цього, зазначається, що установчими документами товариства посадовими особами товариства можуть бути визнані й інші особи.

Отже, Закон № 4196-IX розширив коло осіб, які належать до посадових осіб товариства і несуть персональну відповідальність за шкоду, завдану товариству.

Важливе значення у розгляді цієї категорії справ має чітке визначення обов'язків посадових осіб юридичної особи.

У ст. 92 ЦК України визначено, що орган або особа, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, зобов'язана діяти виключно в інтересах юридичної особи, добросовісно і розумно, у межах повноважень, наданих статутом юридичної особи і законодавством, і у спосіб, який, на її добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності юридичної особи, зокрема, уникаючи конфлікту інтересів.

Так, міжнародні Принципи корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку закріплюють основні фідучіарні обов'язки директорів підприємства.

У ст. 99-1 ЦК України визначено поняття та конкретизується зміст фідучіарних обов'язків. Посадові особи товариства мають обов'язки перед товариством, передбачені законом, зокрема, щодо належного, добросовісного та ефективного управління товариством (фідучіарні обов'язки). Посадові особи товариства зобов'язані діяти:

- в інтересах товариства;
- добросовісно та розумно;
- у такий спосіб, який, на їхнє добросовісне переконання, сприятиме досягненню мети діяльності товариства;
- у межах повноважень, наданих їм установчими документами товариства та законодавством.

Також ч. 4 цієї статті визначає перелік дій (бездіяльності) посадової особи, які можуть бути підставою для стягнення з неї завданих збитків товариству. Посадові особи відповідають за збитки, завдані ними товариству. Відшкодування збитків, завданих посадовою особою товариству її діями (бездіяльністю), здійснюється у разі, якщо такі збитки були завдані:

- діями, вчиненими посадовою особою з перевищенням або зловживанням службовими повноваженнями;
- діями посадової особи, вчиненими з порушенням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення подібних дій, встановленої установчими документами товариства;
- діями посадової особи, вчиненими з дотриманням порядку їх попереднього погодження або іншої процедури прийняття рішень щодо вчинення відповідних дій, встановленої установчими документами товариства, якщо для отримання такого погодження та/або дотримання процедури прийняття рішень посадова особа товариства подала недостовірну інформацію;
- бездіяльністю посадової особи у випадку, якщо вона була зобов'язана вчинити певні дії відповідно до покладених на неї обов'язків;
- іншими винними діями посадової особи.

Для застосування такої міри відповідальності, як відшкодування збитків необхідно є наявність усіх чотирьох загальних умов відповідальності, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками; вина. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає.

У цьому огляді висвітлено практику КГС ВС щодо усіх чотирьох умов відповідальності за завдані збитки, а саме: протиправної поведінки посадової особи; наявності чи відсутності збитків, нанесених юридичній особі; причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою посадової особи та завданими збитками; вини посадової особи.

Окремо виділено розділи які стосуються юрисдикції даної категорії спорів, позовної давності, обов'язків посадових осіб та визначення того, хто саме може бути позивачем та відповідачем у відповідних спорах.

З метою формування єдності судової практики щодо юрисдикції спорів між юридичною особою та її посадовою особою (зокрема, посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями такої посадової особи КГС ВС передавалися на розгляд ВП ВС справи № Б15/101-08 та № 910/12217/19, за результатом розгляду яких були ухвалені постанови від 22.10.2019 та від 14.04.2020.

ВП ВС виснувала, що спори між власником (учасником, акціонером) юридичної особи та посадовою особою цієї юридичної щодо відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями або бездіяльністю посадової особи, поданим власником (учасником, акціонером) в інтересах юридичної особи, підлягають розгляду у порядку господарського судочинства.

Із проведеного статистичного аналізу розглянутих ВС справ вбачається, що протягом 2018–2025 років ВС ухвалив 47 постанов у справах про відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи, з них ВП ВС – 4 постанови, КГС ВС – 43 постанови.

Показово, що з початком повномасштабного вторгнення РФ спостерігалось різке зростання ухвалення КГС ВС постанов у цій категорії спорів порівняно з попередніми роками.



Аналіз розглянутих КГС ВС справ у цій категорії спорів вказує, що майже

Такий високий відсоток свідчить, що у вирішенні спорів цієї категорії вдалося напрацювати правові підходи, які формують єдність судової практики та створюють атмосферу правової визначеності для учасників відповідних корпоративних спорів. Така тенденція є показником стабільності судової практики, має важливе значення для забезпечення передбачуваності судових рішень та підвищує рівень довіри до судової системи.

I. Юрисдикційність спорів

1.1. Спори між господарським товариством та його посадовою особою про відшкодування збитків підлягають розгляду в порядку господарського судочинства

ТОВ звернулося до суду з позовом до свого колишнього генерального директора про відшкодування завданих ним збитків.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, ТОВ зазначило, що воно є власником автомобіля марки «Mazda Tribute».

Цим автомобілем користувався генеральний директор ТОВ для організації господарської діяльності ТОВ у період з 11.11.2010 до 17.09.2013. У зв'язку зі зміною директора ТОВ оформлено акт приймання-передачі справ, згідно з яким за відомостями бухгалтерського обліку на балансі ТОВ обліковується автомобіль марки «Mazda Tribute», однак у наявності цього автомобіля не було.

Позивач просив стягнути з відповідача вартість автомобіля на відшкодування збитків, завданих його неповерненням.

ВП ВС виснувала, що господарський спір підвідомчий господарському суду, зокрема, за таких умов: участь у спорі суб'єкта господарювання; наявність між сторонами, по-перше, господарських відносин, врегульованих ЦК України, ГК України, іншими актами господарського і цивільного законодавства, по-друге, спору про право, що виникає з відповідних відносин; наявність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення спору господарським судом, відсутність у законі норми, що прямо передбачала б вирішення такого спору судом іншої юрисдикції, такий спір виник між господарським товариством та його посадовою особою, стосується рішень, дій чи бездіяльності цієї посадової особи на виконання нею своїх повноважень з управління товариством, організацією діяльності товариства.

Отже, правовідносини, які виникли між ТОВ та колишнім генеральним директором щодо відшкодування збитків, завданих неповерненням автомобіля, стосуються дій або бездіяльності відповідача під час здійснення своїх повноважень як посадової особи. Вказані правовідносини за своєю суттю є господарськими, хоч і виявлені після звільнення відповідача з посади генерального директора цього товариства.

Викладене свідчить про те, що спір підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Постанова ВП ВС від 11.12.2019 у справі № 638/15118/16-ц <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86435690>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 23.10.2024 у справі № 910/2301/24 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/122569176>.

1.2. Наявність трудових відносин між учасником і посадовою особою не впливає на юрисдикцію спорів про відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями або бездіяльністю посадової особи; такі спори розглядаються в порядку господарського судочинства

Акціонер в інтересах ДП ПАТ звернувся до господарського суду з позовом до директора ДП, повноваження якого припинені, про стягнення 235 752,05 грн збитків, заподіяних юридичній особі, внаслідок незаконного нарахування заробітної плати собі як директору ДП та головному бухгалтеру ДП.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, на підставі п. 1 ч. 1 ст. 175 України відмовив у відкритті провадження, оскільки позов не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства. Цією ж ухвалою суд роз'яснив позивачу, що спір віднесено до вирішення у судах загальної юрисдикції.

Судові рішення мотивовані тим, що цей спір відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України не вирішує господарський суд, оскільки він виник саме з трудових відносин сторін щодо їх оформлення, табелювання робочого часу, правильності та обґрунтованості нарахування заробітної плати посадовим особам ДП за виконання ними трудових обов'язків на посадах за сумісництвом під час виконання ними ж своїх посадових обов'язків за основним місцем роботи.

ВП ВС ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасувала. Справу направила до господарського суду першої інстанції для продовження розгляду.

ВП ВС виснувала, що наявність трудових відносин між власником (учасником, акціонером) юридичної особи та посадовою особою цієї юридичної особи не впливає на визначення юрисдикції спорів за позовом власника (учасника, акціонера) до такої посадової особи щодо відшкодування збитків, завданих юридичній особі діями або бездіяльністю посадової особи, поданим власником (учасником, акціонером) в інтересах юридичної особи. Такі спори підлягають розгляду в господарських судах відповідно до п. 12 ч. 1 ст. 20, ч. 1 ст. 54 ГПК України.

Постанова ВП ВС від 14.04.2020 у справі № 910/12217/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88815574>.

1.3. Спір між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями такої посадової особи, підлягає розгляду в порядку позовного провадження за правилами господарського судочинства. Якщо спір виник щодо боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, такий спір підлягає розгляду в господарському суді,

у провадженні якого перебуває справа про банкрутство. Арбітражний керуючий як ліквідатор виконує обов'язки органу управління юридичної особи, тому до нього може бути поданий позов про відшкодування збитків, завданих юридичній особі, навіть після припинення виконання функцій ліквідатора

Державна організація (далі – Управління) від імені якої діяв ліквідатор Величко В. Ю. звернулася до господарського суду із заявою про стягнення з арбітражного керуючого, який раніше виконував обов'язки ліквідатора Управління, на користь Управління безпідставно списаних грошових коштів.

Господарський суд ухвалою заяву ліквідатора Величка В. Ю. задовольнив частково.

Апеляційний господарський суд постановою скасував указану ухвалу місцевого господарського суду та ухвалив нове рішення – про відмову в задоволенні заяви ліквідатора Величка В. Ю. Суд апеляційної інстанції послався на те, що на день звернення до господарського суду ліквідатора Величка В. Ю. з цією заявою відповідач вже не був ліквідатором та, відповідно, учасником провадження у справі про банкрутство і не мав статусу фізичної особи – підприємця. Апеляційний господарський суд указав на необхідність вирішення цього спору в загальному порядку з огляду на суб'єктний склад сторін.

ВП ВС не погодилася з висновком суду апеляційної інстанції та зазначила, що заява Величка В. Ю. спрямована на відшкодування Управлінню збитків, заподіяних діями його посадової особи. Тобто існує спір між юридичною особою та її посадовою особою, повноваження якої припинені, про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями такої посадової особи.

ВП ВС зазначила, що, реалізуючи свої права та обов'язки, арбітражний керуючий зобов'язаний діяти сумлінно та розумно з урахуванням інтересів боржника та його кредиторів. Арбітражний керуючий як ліквідатор виконує обов'язки органу управління юридичної особи, відповідно, до нього може бути поданий позов про відшкодування збитків, завданих юридичній особі, навіть після припинення виконання функцій ліквідатора.

За змістом п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України до юрисдикції господарських судів належать справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених ч. 2 цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах.

ВП ВС зазначив, що суд апеляційної інстанції мав зробити висновок, що спір підлягав вирішенню в порядку позовного провадження за правилами господарського судочинства, які були чинними на час звернення Управління в особі його ліквідатора до суду.

Постанова ВП ВС від 22.10.2019 у справі № Б15/101-08
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86002021>.

1.4. Спiр за позовом КП до колишнього головного iнженера про вiдшкодування шкоди в порядку регресу у зв'язку з виконанням КП рiшення суду щодо вiдшкодування збиткiв, заподiяних навколишньому природному середовищу внаслiдок перевищення встановлених нормативiв гранично допустимих концентрацiй забруднюючих речовин, пiдлягає розгляду в порядку цивiльного судочинства

КП звернулося до господарського суду з позовною заявою до головного iнженера КП про вiдшкодування шкоди в розмiрi 1 392 280,92 грн в порядку регресу.

Об'рунтовуючи позовнi позовних вимог позивач зазначив, що в перiод з 23.08.2019 до 06.09.2020 комунальне пiдприємство в результатi скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт – рiчку Казенний Торець м. Слов'янська заподiяло державi збиткiв у розмiрi 1 371 705,34 грн. Вiдповiдач у зазначений перiод обiймав посаду головного iнженера КП, а також тимчасово виконував обов'язки генерального директора пiдприємства.

Господарський суд рiшенням позов задовольнив. Апеляцiйний господарський суд постановою рiшення господарського суду скасував. Закрив провадження у справi на пiдставi п. 1 ч. 1 ст. 231 ГПК України. Роз'яснив позивачу, що розгляд цiєї справи вiднесено до компетенцiї суду цивiльної юрисдикцiї.

КГС ВС залишив без змiн постанову апеляцiйного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що предметом цього спору є вiдшкодування шкоди в порядку регресу у зв'язку з виконанням КП рiшення суду у iншiй справi щодо вiдшкодування збиткiв, заподiяних навколишньому природному середовищу внаслiдок перевищення встановлених нормативiв гранично допустимих концентрацiй забруднюючих речовин.

КП просить стягнути збитки з вiдповiдача, якi були спричиненi в результатi скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт, об'рунтовуючи їх саме невиконанням визначених посадовою iнструкцiєю обов'язкiв головного iнженера, а не у зв'язку з виконанням повноважень щодо здiйснення органiзацiйно-розпорядчих та адмiнiстративно-господарських функцiй. Водночас перебування вiдповiдача на адмiнiстративнiй посадi не спростовує висновкiв суду апеляцiйної iнстанцiї щодо трудового характеру спiрних правовiдносин. До того ж з матерiалiв справи не вбачається, що комунальне пiдприємство ухвалювало управлiнськi рiшення щодо покладення на вiдповiдача вiдповiдальностi за збитки, завданi товариству.

З урахуванням викладеного, предмета та змісту позовних вимог, характеру правовідносин та суб'єктного складу сторін як учасників таких правовідносин КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції, що цей спір є трудовим та не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства в розумінні положень п. 12 ч. 1 ст. 20 ГПК України.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.04.2025 у справі № 905/679/24 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/126500952>.

1.5. Головний бухгалтер інституту не є членом виконавчого органу, не мала повноважень щодо здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, а лише посідала штатну посаду. Отже, спір про стягнення з колишнього головного бухгалтера завданих збитків у зв'язку з неправомірним нарахуванням та виплатою заробітної плати є трудовим і не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства

Інститут післядипломної педагогічної освіти звернувся до суду з позовом про стягнення з колишнього головного бухгалтера 39 971,14 грн завданих збитків у зв'язку із неправомірним нарахуванням та виплатою заробітної плати

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що за результатами ревізії у фінансово-господарській діяльності інституту встановлено факти неправомірно нарахованої та виплаченої заробітної плати працівникам інституту, зокрема упродовж вересня – грудня 2018 року працівникам інституту була нарахована та за рахунок коштів субвенції виплачена заробітна плата, в тому числі й головному бухгалтеру, у розмірі 39 971,14 грн.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та закрити провадження. Суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що цей спір є трудовим та не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства, його слід розглядати в порядку цивільного судочинства.

КГС ВС погодився з висновком апеляційного господарського суду про трудовий характер цього спору та зазначив, що головний бухгалтер інституту не є членом виконавчого органу, не наділена повноваженнями щодо здійснення організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, а лише посідала штатну посаду.

У позовній заяві інститут просив стягнути з головного бухгалтера суму збитків, завданих йому відповідачем безпідставним нарахуванням та виплатою заробітної плати в силу виконання своїх трудових обов'язків.

З огляду на предмет та зміст позовних вимог, характер правовідносин та суб'єктний склад сторін як учасників таких правовідносин цей спір є трудовим спором та не підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

Разом з тим Суд вказав, що поза увагою суду апеляційної інстанції залишилося те, що міськрайонний суд ухвалою закрив провадження у спорі між цими ж сторонами, оскільки спір стосується стягнення юридичною особою шкоди, завданої їй посадовою особою, та підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

З огляду на положення ч. 2 ст. 256 ЦПК України після закриття провадження у господарській справі позивач не матиме доступу до цивільного суду з вимогою, яку він раніше заявляв за правилами цивільного судочинства.

За таких обставин КГС ВС дійшов висновку про скасування постанови апеляційного господарського суду та направлення справи для продовження її розгляду до апеляційного господарського суду.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 13.12.2023 у справі № 903/108/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115746164>.

II. Позивач у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи

2.1. Правове регулювання ст. 54 ГПК України поширюється на випадки подання позову про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. Тобто на підставі наведеної процесуальної норми власник (учасник, акціонер) може звернутися до суду в інтересах юридичної особи саме із зазначеним позовом. З іншими позовами в інтересах юридичної особи власник (учасник, акціонер) може звернутися лише в разі наявності підстав, прямо передбачених відповідними законодавчими нормами

Учасник ТОВ звернувся до суду з позовом в інтересах ТОВ про скасування рішення про державну реєстрацію права власності; витребування з чужого незаконного володіння на користь ТОВ майна.

КСГ ВС залишив без змін ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду.

Колегія суддів КГС ВС звернула увагу на те, що правове регулювання ст. 54 ГПК України поширюється саме на випадки подання позову про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою. Тобто на підставі наведеної процесуальної норми власник (учасник, акціонер) може звернутися до суду в інтересах юридичної особи саме із зазначеним позовом. З іншими

позовами в інтересах юридичної особи власник (учасник, акціонер) може звернутися лише в разі наявності підстав, прямо передбачених відповідними законодавчими нормами.

У чинному законодавстві не передбачено звернення учасника (засновника, акціонера, члена) юридичної особи до суду за захистом прав чи охоронюваних законом інтересів цієї особи поза відносинами представництва, окрім позовів про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 28.02.2019 у справі № 904/4669/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80181036>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановах колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 22.05.2020 у справі № 910/17602/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89402215>; від 08.09.2020 у справі № 910/17599/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91436803>.

2.2. Якщо одна особа одночасно є й учасником товариства, і його керівником, та подає позов про стягнення безпідставно набутих коштів з попереднього керівника, зазначаючи свій статус директора, такий позов вважається поданим від імені власника юридичної особи, навіть якщо формально підписаний особою як директором. Крім цього, з позовом про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, може звернутися як власник / учасник, якому належить 5 і більше відсотків статутного капіталу, так і сама юридична особа.

Надмірний формалізм у вирішенні питання про прийняття позовної заяви та суворе трактування процесуальних правил позбавляють заявника права на звернення до суду, що є порушенням права на справедливий суд

ТОВ звернулося до суду з позовом до ОСОБИ_1 (колишнього директора ТОВ) про стягнення безпідставно набутих коштів.

Господарський суд ухвалою позов ТОВ залишив без розгляду. Ухвала мотивована тим, що позовна заява з порушенням положень ст. 54 ГПК України подана від імені ТОВ, а не власника юридичної особи.

Апеляційний господарський суд постановою скасував ухвалу господарського суду, справу направив до господарського суду для подальшого розгляду. Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що: суд першої інстанції не надав належної правової оцінки тому факту, що поточним керівником, як і власником 100 % частки ТОВ, є ОСОБА_2; не зважаючи на зазначення при підписанні ОСОБОЮ_2 позовної заяви правового статусу «директора ТОВ», фактично заява вважається підписаною саме власником юридичної особи, отже, позовна заява вважається поданою не ТОВ, а власником юридичної особи.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що майновий стан товариства не є байдужим для його учасників. Так, від такого стану може залежати як вартість частки учасника товариства, так і можливість ухвалення товариством рішення про виплату учасникам дивідендів у тому чи іншому розмірі. Отже, хоча порушення прав товариства не є порушенням прав чи прямого (безпосереднього) інтересу учасника, але учасник може мати похідний інтерес у захисті прав товариства.

Похідний інтерес задовольняється через різні правові інститути.

Зокрема, до них належить інститут похідного позову (ст. 54 ГПК України).

Отже, за похідним позовом учасник, член, акціонер набуває статусу процесуального представника юридичної особи, якій завдано збитків, але не має власного права на позов (у матеріальному значенні) до порушника.

Якщо одна особа одночасно є й учасником товариства, і його керівником, то її неможливо розглядати ізольовано лише з одного аспекту діяльності.

КГС ВС звернув увагу, що у позовній заяві зазначено, що ОСОБА_2 є єдиним власником та директором ТОВ. Крім цього, позовна заява обґрунтована тим, що після перевірки документів товариства ОСОБА_2 встановила, що ОСОБА_1, який був директором ТОВ, завдав збитків товариству на суму 925 957 грн.

Разом з тим, не зважаючи на зазначення при підписанні ОСОБОЮ_2 позовної заяви правового статусу «директора ТОВ», фактично остання вважається підписаною та поданою саме власником юридичної особи, з огляду на те що ОСОБА_2 є одночасно єдиним учасником (власником) товариства та його директором.

При цьому КГС ВС зазначив, що, враховуючи положення п. 12 ч. 1 ст. 20 та ст. 54 ГПК України, з позовом про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, може звернутися як власник (власники), учасник (учасники), акціонер (акціонери) юридичної особи, якому (яким) сукупно належить 5 і більше відсотків статутного капіталу товариства (голосуючих акцій) або частка у власності юридичної особи якого (яких) сукупно становить 5 і більше відсотків, так і сама юридична особа.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 05.12.2023 у справі № 917/178/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115820663>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.06.2024 у справі № 906/1361/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119649559>; від 23.10.2024 у справі № 910/2301/24 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/122569176>.

2.3. Власник (учасник, акціонер) є законним представником юридичної особи у спорі за позовом до посадової особи про відшкодування збитків, завданих юридичній особі, без необхідності додаткового документального підтвердження повноважень, а юридична особа набуває статусу позивача, але не може здійснювати процесуальні права без згоди власника, який подав позов

Акціонер в інтересах ДП ПАТ звернувся до господарського суду з позовом до директора ДП, повноваження якого припинені, про стягнення 235 752,05 грн збитків, заподіяних юридичній особі незаконним нарахуванням заробітної плати собі як директору ДП та головному бухгалтеру ДП.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду на підставі п. 1 ч. 1 ст. 175 України відмовив у відкритті провадження, оскільки позов не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства. Цією ж ухвалою суд роз'яснив позивачу, що спір віднесено до вирішення в судах загальної юрисдикції.

ВП ВС ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасувала. Справу направила до господарського суду першої інстанції для продовження розгляду та зазначила, те, що директор, крім трудових відносин з дочірнім підприємством, також мав трудові відносини з власником (засновником) цього підприємства, який звертається з позовом в інтересах цього підприємства до директора про стягнення збитків, не впливає на визначення юрисдикції спору. Такий спір є господарським і має розглядатися господарським судом відповідно до пункту 12 ч. 1 ст. 20, ч. 1 ст. 54 ГПК України.

ВП ВС виснувала, що згідно з ч. 2 ст. 54 ГПК України зазначена юридична особа набуває статусу позивача, але не вправі здійснювати свої процесуальні права та обов'язки без згоди власника (учасника, акціонера), який подав позов. Посадова особа, до якої пред'явлений позов, не вправі представляти юридичну особу та призначати іншу особу для представництва юридичної особи в цій справі. Отже, власник (учасник, акціонер) юридичної особи є представником юридичної особи у такому спорі відповідно до норми закону (законне представництво) і для такого представництва йому не потрібні інші правові підстави (договір чи довіреність).

Постанова ВП ВС від 14.04.2020 у справі № 910/12217/19
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88815574>.

2.4. Учасник ТОВ має право на звернення до суду в інтересах ТОВ з позовом до колишнього директора про відшкодування збитків, завданих цьому товариству, незалежно від того, чи ухвалювалося загальними зборами ТОВ рішення про притягнення директора до відповідальності.

Наявність чи відсутність такого рішення не має значення й у вирішенні судом питання про доведеність складу деліктного порушення. Інше (зворотне) тлумачення суперечило б змісту ст. 54 ГПК України і фактично позбавляло б учасника з часткою у статутному капіталі, яка не надає більшості голосів у голосуванні на зборах, права на звернення до суду з відповідною позовною вимогою

Учасник ТОВ в інтересах ТОВ звернувся до суду з позовом до колишнього директора ТОВ про відшкодування збитків, завданих цьому товариству. Позов був мотивований тим, що період з грудня 2016 до серпня 2017 року відповідач, обіймаючи посаду директора ТОВ, безпідставно провів податкові платежі в рахунок виконання податкових зобов'язань фізичних осіб – власників земельних ділянок перед бюджетом за рахунок коштів цього товариства; в умовах договорів оренди, укладеними між ТОВ (орендарем) та фізичними особами – власниками земельних ділянок, не передбачено обов'язку орендаря сплачувати замість орендодавців суми земельного податку.

Господарський суд позов задовольнив. Апеляційний господарський суд скасував рішення господарського суду та відмовив у позові, зокрема, з тих підстав, що сторона позивача не довела, що загальні збори учасників ТОВ ухвалювали рішення щодо заподіяння товариству діями відповідача збитків і розподілу збитків у період 2016–2017 років та притягнення колишнього директора до відповідальності за перерахування відповідних коштів до бюджету.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду скасував. Рішення господарського суду змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

КГС ВС зазначив, що учасник ТОВ має право на звернення до суду незалежно від того, чи ухвалювали загальні збори ТОВ рішення про притягнення директора до відповідальності.

Наявність чи відсутність такого рішення не має значення й у вирішенні судом питання про доведеність складу деліктного порушення. Інше (зворотне) тлумачення суперечило би змісту ст. 54 ГПК України і фактично позбавляло учасника з часткою у статутному капіталі, яка не надає більшості голосів у голосуванні на зборах, права на звернення до суду з відповідною позовною вимогою.

У цій справі учасник, який звернувся до суду з похідним позовом в порядку ст. 54 ГПК України, володіє часткою 99,9 %, відповідно розбіжностей між волею і волевиявленням такого учасника та волею і волевиявленням самого товариства, не може існувати.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.02.2021 у справі № 904/982/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95240657>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 21.09.2021 № 910/1895/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100033955>.

III. Відповідач у справах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи

3.1. Правовий статус членів виконавчого органу юридичної особи, посадових осіб, у тому числі директора, які здійснюють управління діяльністю юридичної особи, значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій з управління юридичною особою. Той факт, що члени виконавчого органу юридичної особи перебувають у трудових відносинах з юридичною особою, не встановлює пріоритету трудового регулювання над цивільним

Діагностичний центр звернувся до суду з позовом до директора центру про стягнення з нього 7 408 875 грн, які він витратив у 2021 році на реагенти для виявлення РНК коронавірусів SARS-CoV-2 та подібного SARS-CoV за вдвічі завищеною ціною.

Суди першої та апеляційної інстанцій задовольнили позов, мотивуючи свої рішення тим, що недобросовісні дії директора, який в 2021 році здійснив придбання від імені діагностичного центру реагентів для виявлення РНК коронавірусів SARS-CoV-2 та подібним SARS-CoV за період березень – вересень 2021 року на загальну суму 9 703 300 грн та в ТОВ «Українська Дослідницька Компанія» за період березень – вересень 2021 року на загальну суму 2 878 200 грн, враховуючи можливість придбання означеного товару за дійсною ринковою вартістю, призвели до негативних наслідків для Товариства.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС зазначив, що посадова особа, зокрема директор, як у справі, що розглядається, має специфічний статус, який отримав від уповноваженого органу юридичної особи (рішення загальних зборів ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» від 29.05.2018) право на управління.

Правовий статус членів виконавчого органу юридичної особи, посадових осіб, в т.ч. директора, які здійснюють управління діяльністю юридичної особи, значно відрізняється від статусу інших працівників, що обумовлено специфікою його трудової діяльності, яка полягає у виконанні ним функцій з управління юридичною особою. Той факт, що члени виконавчого органу юридичної особи перебувають у трудових відносинах з юридичною особою, не встановлює пріоритету трудового регулювання над цивільним, оскільки до цих відносин не може застосовуватися модель «роботодавець – працівник», властива трудовим відносинам.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС у справі від 17.08.2023 у справі № 902/183/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035699>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

3.2. До спадкоємців переходить обов'язок відшкодувати майнову шкоду (збитки), що була завдана спадкодавцем, який був посадовою особою товариства, в межах вартості спадкового майна та пропорційно до частки кожного із спадкоємців. Зобов'язання з відшкодування збитків не є таким, що нерозривно пов'язане з особою померлого, спірні правовідносини допускають правонаступництво. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду не залежить від того, чи була присуджена така шкода судом зі спадкодавця за його життя

ПАТ в особі акціонера – ПрАТ звернулося до суду з позовом до посадових осіб позивача про стягнення збитків у розмірі 118 193 659,77 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що внаслідок дій відповідачів штучно збільшилися витрати товариства та, відповідно, зменшився його прибуток.

У зв'язку зі смертю одного з відповідачів за ухвалою господарського суду залучено до участі у справі його правонаступників – дружину на дочок.

Апеляційний господарський постановою залишив без змін ухвалу господарського суду.

Судові рішення мотивовані тим, що оскільки спірні правовідносини передбачають правонаступництво, є правові підстави для залучення до участі у справі правонаступників відповідача у порядку, передбаченому ст. 52 ГПК України.

КГС ВС залишив без змін ухвалу господарського суду та постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що зобов'язання з відшкодування збитків не є таким, що нерозривно пов'язане з особою померлого; спірні правовідносини допускають правонаступництво.

Зобов'язання з відшкодування збитків входить до складу спадщини та підлягає виконанню за умови встановлення складу цивільного правопорушення. Суди попередніх інстанцій встановили, що спадкоємцями за законом першої черги, які прийняли спадщину за законом після смерті одного з відповідачів у рівних частинах, є дружина та доньки, тому залучили їх до участі у справі як правонаступників.

Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки), яка була завдана спадкодавцем, не залежить від того, чи була присуджена така шкода судом зі спадкодавця за його життя.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 15.05.2025 № 910/4707/21 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/127498831>.

IV. Обов'язки посадових осіб юридичної особи

4.1. Згідно з вимогами ст. 92 ЦК України особи, які виступають від імені юридичної особи, зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно. З огляду на положення наведеної правової норми та довірчий характер відносин між господарським товариством і його посадовою особою (зокрема, директором чи генеральним директором) протиправна поведінка посадової особи може виражатися не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи за зловживання своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень

ТОВ звернулося до суду з позовом до в. о. генерального директора ТОВ. Позов мотивований тим, що в. о. генерального директора уклав додаткову угоду до генерального договору щодо поставки на умовах відстрочення платежу, що не мало на меті здійснення реальної господарської операції та отримання прибутку, у зв'язку з чим ТОВ завдано реальних збитків.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив позивачеві у задоволенні позовних вимог.

КГС ВС постановою залишив без змін рішення суддів попередніх інстанцій.

КГС ВС зазначив, що згідно з вимогами ст. 92 ЦК України (в редакції на момент звернення до суду) особи, які виступають від імені юридичної особи, зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно. З огляду на положення наведеної правової норми та довірчий характер відносин між господарським товариством і його посадовою особою протиправна поведінка посадової особи може виражатись не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

Відповідно до положень ст. 13, 74 ГПК України обов'язок з доведення наявності зазначених обставин, які свідчать про протиправну поведінку посадової особи товариства, покладено на позивача.

Однак позивач під час розгляду справи у судах попередніх інстанцій не довів шляхом подання відповідних доказів обставин неналежного чи недобросовісного виконання відповідачем своїх обов'язків у вчиненні дій від імені товариства, зокрема укладення додаткової угоди на умовах, які не були звичними в господарській діяльності товариства та суперечили умовам договору з урахуванням попередніх додаткових угод до цього договору.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.12.2018 у справі № 910/21493/17 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78412710>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постанові ВП ВС від 22.10.2019 у справі № 911/2129/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85743713> та постановах колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.05.2020 у справі № 910/5100/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89109031>; від 16.02.2022 у справі № 905/1575/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103922222>; від 12.03.2024 у справі № 922/5102/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117847869>.

4.2. Директор товариства має фідучіарні обов'язки дбайливого ставлення та лояльності, що передбачають добросовісне управління в інтересах товариства. У вирішенні питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою діє презумпція, що така особа діяла в найкращих інтересах товариства, її рішення були незалежними й обґрунтованими, а фідучіарні обов'язки виконані належним чином. Однак при спростуванні учасником юридичної особи цієї презумпції за одним із критеріїв тягар доведення добросовісності своїх дій переходить до посадової особи. Застосування ст. 92 ЦК України передбачає оцінку не лише формального дотримання посадовою особою вимог законодавства та установчих документів, але й добросовісності, розумності та відповідності її дій інтересам товариства

ТОВ звернулося до суду з позовом до колишнього директора ТОВ про стягнення збитків у сумі 1 975 000 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач, перебуваючи на посаді директора ТОВ, будучи уповноваженою на виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій особою та маючи право першого підпису банківських та інших фінансових документів, умисно, всупереч інтересам товариства, зловживаючи своїм службовим становищем, вчинив розтрату коштів шляхом їх перерахування на користь третіх осіб.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив повністю.

Суди зазначили про недоведення позивачем належними та допустимими доказами факту укладення відповідачем із вказаними юридичними особами договорів, спрямованих не на досягнення господарських цілей товариства, а на отримання особистої вигоди.

КГС ВС рішення судів скасував, справу направив на новий розгляд та зазначив, що міжнародними Принципами корпоративного управління Організації економічного співробітництва та розвитку закріплено основні фідучіарні обов'язки директорів підприємства, такі як обов'язок дбайливого ставлення (діяти добросовісно на користь розвитку підприємства, приділяючи достатньо часу, зусиль і професійних навичок управлінню ним) та обов'язок лояльності (уникати конфлікту інтересів і діяти під час ухвалення рішень щодо діяльності підприємства лише в інтересах останнього).

Відповідно до фідучіарних обов'язків є необхідність забезпечення економічного розвитку підприємства, а, відповідно, недотримання цих базових обов'язків може призвести до завдання збитків підприємству і зобов'язання їх відшкодувати.

Отже, у застосуванні ст. 92 ЦК України потрібно оцінювати не лише формальну сторону питання – дотримання посадовою особою всіх положень законодавства, статуту, рішень загальних зборів учасників / акціонерів тощо. Адже навіть коли посадова особа формально виконала всі вимоги законодавства та установчих документів товариства, її дії (бездіяльність) можуть не бути добросовісними, розумними та вчиненими в інтересах товариства.

Вирішуючи питання відповідальності посадової особи перед юридичною особою, суд виходить з презумпції, що така посадова особа діяла в найкращих інтересах товариства; її рішення були незалежними та обґрунтованими; її фідучіарні обов'язки були виконані належним чином.

Водночас спростування учасником юридичної особи (учасником позивача) відповідної презумпції за одним з критеріїв свідчить про неналежне виконання своїх фідучіарних обов'язків відповідачем. У цьому разі вже відповідач зобов'язаний довести, що він діяв в інтересах товариства.

Суд першої інстанції безпідставно не взяв до уваги посилання позивача на приписи ст. 92 ЦК України та відхилив його твердження про те, що дії відповідача із розірвання договорів оренди землі були протиправними та полягали в усвідомленому неналежному та недобросовісному виконанні службових (посадових) обов'язків, всупереч інтересам та основній меті діяльності ТОВ без дотримання меж нормального господарювання та керування товариством.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.02.2022 у справі № 905/1575/20, з текстом можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103922222>.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановах колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.10.2022 у справі № 918/1131/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107100665>; від 14.06.2023 № 904/8586/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111708613>; від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

4.3. **Обов'язок керівника проявляти належне піклування про справи компанії** означає, що керівник компанії повинен проявляти розумне піклування про її справи, використовувати необхідні професійні навички і здійснювати свої повноваження з необхідною ретельністю

ПАТ в особі представника акціонера, якому належить 10 і більше відсотків простих акцій Компанії, звернулося до суду з позовом до колишнього генерального директора ПАТ про стягнення збитків у розмірі 29 549 853,54 грн, завданих товариству.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач обіймав посаду генерального директора ПАТ. Після розірвання трудових відносин з відповідачем акціонеру ПАТ який володіє 21,7532 % акцій ПАТ, стало відомо, що згідно з інформацією, відображеною у звіті аудиторської фірми за період з 01.01.2015 до 31.03.2016, виявлено витрати у розмірі 29 549 853,54 грн, понесені підзвітною особою – відповідачем на відрядження та їх витрачання на придбання товарів, робіт, послуг для господарських потреб, реальність яких та зв'язок з господарською діяльністю товариства є сумнівними. На думку позивача, розмір витрат на відрядження однієї особи є необґрунтовано завищеним у порівнянні з витратами інших підзвітних осіб.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив повністю.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду. Ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду, зауваживши що обов'язок керівника проявляти належне піклування про справи компанії означає, що керівник компанії повинен проявляти розумне піклування про її справи, використовувати необхідні професійні навички і здійснювати свої повноваження з необхідною ретельністю.

Сама протиправна поведінка відповідача полягає у здійсненні дій всупереч інтересам товариства (витрачання коштів на цілі, не пов'язані з економічно-господарською діяльністю ПАТ).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.06.2020 у справі № 922/2187/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90057586>.

4.4. **До функціональних напрямів, за які відповідає генеральний директор як член ради директорів товариства, не віднесені будь-які напрями, які б**

безпосередньо або опосередковано були пов'язані з нарахуванням або здійсненням контролю за правильністю нарахування заробітної плати.

До його посадових обов'язків не віднесено проведення нарахування або здійснення контролю за правильністю нарахування заробітної плати

Компанія учасник ПрАТ в інтересах ПрАТ звернулася до суду з позовом до генерального директора ПрАТ про стягнення на користь товариства збитків у сумі 1 311 607,92 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем посадових обов'язків генерального директора.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що відповідач неналежно виконував посадові обов'язки, умісно не здійснював повного нарахування і виплати заробітної плати та через тривалий проміжок часу звернувся з позовом до ПрАТ про стягнення заробітної плати за значно вищим курсом НБУ і середнього заробітку за 4-х річний період. Збитки позивача складаються з 456 262,67 грн курсової різниці, 830806,65 грн неoderжаного прибутку (втраченої вигоди) та 24 538,60 грн судового збору.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про відмову в позові. Апеляційний господарський суд вказав, що позивач не довів наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності, що виключає можливість стягнення з відповідача збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду, вказавши що до функціональних напрямків, за які відповідає генеральний директор як член ради директорів товариства, не віднесені будь-які напрями, які б безпосередньо або опосередковано були пов'язані з нарахуванням або здійсненням контролю за правильністю нарахування заробітної плати.

Зі змісту організаційної структури управління товариством, затвердженій протоколом наглядової ради товариства, впливає, що бухгалтерією керує фінансовий директор і саме до його посадових обов'язків віднесено здійснення контролю за нарахуванням та виплатою заробітної плати.

Матеріали справи не підтверджують наявності вини відповідача як посадової особи у збитках, заявлених до стягнення у цій справі, оскільки до його посадових обов'язків не віднесено проведення нарахування або здійснення контролю за правильністю нарахування заробітної плати.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2022 у справі № 910/13118/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106329801>.

V. Умови притягнення посадової особи до відповідальності за завдання шкоди юридичній особі

❖ Для застосування такої міри відповідальності, як відшкодування збитків, необхідною є наявність усіх чотирьох загальних умов відповідальності, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками; вина. За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає

Засновник (учасник) ТОВ з розміром частки в статутному капіталі 90 %, звернувся до суду з позовом до директора ТОВ про стягнення 1 049 000 грн збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, з огляду на те що відповідачка, обіймаючи посаду директора ТОВ, отримувала готівку з поточного рахунку товариства за допомогою корпоративної платіжної картки, однак не звітувала про використання коштів, що, за твердженням позивача, свідчить про отримання відповідачем коштів не для використання у господарській діяльності товариства, а для власних потреб, та завдало збитків ТОВ на заявлену до стягнення суму.

Господарський суд, з яким погодився апеляційний господарський суд, у задоволенні позову відмовив повністю. Рішення судів мотивоване тим, що позивач не довів наявності повного складу правопорушення відповідача для встановлення факту завдання збитків ТОВ.

КГС ВС залишив рішення попередніх судових інстанцій без змін, зазначивши що відповідно до ч. 1, 2 ст. 22 ЦК України особа, якій завдано збитків у результаті порушення її цивільного права, має право на їх відшкодування. Збитками є: 1) втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які особа зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права (реальні збитки); 2) доходи, які особа могла б реально одержати за звичайних обставин, якби її право не було порушене (упущена вигода).

Для застосування такої міри відповідальності, як відшкодування збитків необхідною є наявність усіх чотирьох загальних умов відповідальності, а саме: протиправна поведінка; збитки; причинний зв'язок між протиправною поведінкою та завданими збитками; вина.

За відсутності хоча б одного з цих елементів цивільна відповідальність не настає.

Протиправна поведінка особи може виявлятися в ухваленні нею неправомірного рішення або неправомірній поведінці (діях або бездіяльності). Протиправною у цивільному праві вважається поведінка, яка порушує імперативні норми права або санкціоновані законом умови договору, внаслідок чого порушуються права іншої особи.

Під шкодою розуміється матеріальна шкода, що виражається у зменшенні майна потерпілого в результаті порушення належного йому майнового права, та (або) применшенні немайнового блага (життя, здоров'я тощо).

Причинний зв'язок між протиправною поведінкою особи та завданою шкодою є обов'язковою умовою відповідальності, яка передбачає, що шкода стала об'єктивним наслідком поведінки заподіювача шкоди.

При цьому, саме на позивача покладено обов'язок доведення факту протиправної поведінки, розміру завданої шкоди та прямого причинного зв'язку між порушенням зобов'язання та шкодою.

Доводи позовної заяви про завдані ТОВ збитки внаслідок зняття директором готівкових коштів за допомогою корпоративної банківської картки суди попередніх інстанцій відхилили з огляду на відсутність доказів неправомірності дій директора та недоведеність факту понесення ТОВ збитків.

КГС ВС погодився з висновками попередніх судових інстанцій про те, що у період з 01.01.2017 до 29.08.2017 відповідач була директором ТОВ, мала право першого підпису від імені товариства та, відповідно, мала право розпоряджатися грошовими коштами на рахунку товариства, у тому числі здійснення операцій з корпоративної пластикової картки позивача.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.05.2020 у справі № 910/5100/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89109031>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.04.2018 у справі № 910/2018/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73335693>; від 04.09.2018 у справі № 923/1315/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76236959>; від 18.12.2018 у справі № 910/20363/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78749992>; від 15.05.2019 у справі № 914/584/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81880162>; від 19.02.2020 у справі № 904/3852/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87735735>; від 07.09.2021 у справі № 911/2460/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99474156>; від 15.06.2022 у справі № 910/18053/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104896163>; від 07.09.2022 у справі № 910/13118/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106329801>; від 25.10.2022 у справі № 918/1131/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107100665>.

❖ Звертаючись із позовом про відшкодування заподіяної майнової шкоди, позивач повинен довести належними, допустимими та достовірними доказами неправомірність поведінки заподіювача шкоди, наявність шкоди та її розмір, а також причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою.

Водночас зі змісту ч. 1 ст. 1166 ЦК України вбачається, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди. Тому спростування цієї вини є процесуальним обов'язком її заподіювача

Учасник ТОВ «Хот-Сток» звернувся до суду з позовом до директора ТОВ про відшкодування збитків у розмірі 1 695 000 грн, заподіяних товариству. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що директор ТОВ вчинив правочини, які завдали товариству збитків.

Позов мотивований тим, що відповідач, який є єдиним засновником та директором ТОВ «Белрум», на підставі трьох договорів про надання цільової фінансової допомоги передав від ТОВ «Хот-Сток» на рахунок ТОВ «Белрум» грошові кошти на загальну суму 1 695 000 грн.

На переконання учасника, в результаті протиправних дій відповідача завдано збитків ТОВ «Хот-Сток», оскільки відповідач діяв з перевищенням повноважень та за відсутності обов'язкового погодження таких дій загальними зборами учасників Товариства.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позову. Місцевий господарський суд дійшов висновку, що позивач не довів, що договори про надання поворотної фінансової допомоги укладено з перевищенням наданих повноважень. Позивач не довів і протиправної поведінки відповідача, яка б полягала у неналежному та недобросовісному виконанні своїх обов'язків, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю.

Однак апеляційний господарський суд зазначив, що перевищення відповідачем своїх повноважень при укладенні зазначених договорів не свідчить про завдання збитків ТОВ «Хот-Сток» та з огляду на часткове повернення ТОВ «Белрум» коштів фінансової допомоги є недоведеними твердження скаржника про наявність у діях відповідача умислу на незаконне позбавлення ТОВ «Хот-Сток» можливості розпоряджатися своїми коштами; сума, правову природу якої позивач визначив як збитки, є по суті сумою боргу ТОВ «Белрум» перед ТОВ «Хот-Сток», що складається з коштів неповернутої фінансової допомоги.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що як установлені апеляційним судом обставини перевищення відповідачем своїх повноважень при укладенні договорів про надання цільової фінансової допомоги від імені ТОВ «Хот-Сток», так і неспростування відповідачем та судами зазначених позивачем обставин відсутності для ТОВ «Хот-Сток» будь-якої економічної вигоди від укладення вказаних правочинів, але встановлення обставин фактичного вибуття із володіння позивача спірної суми, свідчать про наявність у діях відповідача такого елемента складу правопорушення, як неправомірна винна поведінка.

Разом з тим для задоволення заявлених у цій справі позовних вимог позивач мав би також довести такий елемент складу цивільного правопорушення, як збитки.

У ч. 1 та 2 ст. 1166 ЦК України, яка регулює загальні підстави відповідальності за завдану шкоду, передбачено, що майнова шкода, завдана неправомірними

рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам фізичної або юридичної особи, а також шкода, завдана майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується в повному обсязі особою, яка її завдала. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини.

Звертаючись з позовом про відшкодування заподіяної майнової шкоди, позивач повинен довести належними, допустимими та достовірними доказами неправомірність поведінки заподіювача шкоди, наявність шкоди та її розмір, а також причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою.

Водночас зі змісту ч.1 ст. 1166 ЦК України вбачається, що цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини заподіювача шкоди. Тому спростування цієї вини є процесуальним обов'язком її заподіювача.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 910/1895/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111552004>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постановках колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.12.2018 у справі № 910/20363/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78749992>; від 24.06.2020 у справі № 922/2187/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90057586>; від 24.02.2021 у справі № 904/982/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95240657>; від 02.11.2021 № 918/1131/20 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100884700>; від 16.02.2022 року у справі № 905/1575/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103922222>; від 20.09.2022 у справі № 923/832/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774337>; від 08.06.2023 у справі № 922/44/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111457030>.

❖ Неврахування судами обов'язку саме відповідача доводити, що він діяв в інтересах товариства, призвело до звільнення його від обов'язку доказування правомірності й доцільності господарських операцій, спрямованих на досягнення господарських цілей товариства, а не на отримання особистої вигоди всупереч інтересам товариства

ТОВ звернулося до суду з позовом до колишнього директора ТОВ про стягнення збитків у сумі 1 975 000 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач, перебуваючи на посаді директора ТОВ, будучи уповноваженою на виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій особою та маючи право першого підпису банківських та інших фінансових документів, умисно, всупереч інтересам товариства, зловживаючи своїм службовим становищем, вчинив розтрату коштів, шляхом їх перерахування на користь третіх осіб.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовив повністю.

Суди зазначили про недоведення позивачем належними та допустимими доказами факту укладення відповідачем із вказаними юридичними особами договорів, спрямованих не на досягнення господарських цілей товариства, а на отримання особистої вигоди.

КГС ВС рішення судів скасував, справу направив на новий розгляд та зазначив, що, вказуючи на недоведення позивачем належними та допустимими доказами факту укладення відповідачем договорів, спрямованих не на досягнення господарських цілей товариства, а на отримання особистої вигоди, всупереч інтересам товариства (позивача), суди не врахували, що саме відповідач зобов'язаний довести, що він діяв в інтересах товариства, а тому фактично звільнили відповідача від обов'язку доказування правомірності й доцільності господарських операцій і спростування доводів позивача в цій частині.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 16.02.2022 у справі № 905/1575/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103922222>.

❖ Для вирішення питання про стягнення збитків необхідним є встановлення наявності складу цивільного правопорушення, тоді як обов'язкове звернення в такому випадку з окремим позовом про вирішення спору щодо незаконності рішення наглядової ради та наказу т. в. о. голови правління про преміювання працівників не вимагається

АТ звернулося до суду до т. в. о. голови правління АТ з позовом про стягнення коштів, випланих на підставі його наказу про преміювання працівників.

Позов обґрунтовано тим, що т. в. о. голови правління АТ видав наказ на підставі рішення, ухваленого неправомочним складом наглядової ради, чим спричинив збитки АТ.

Господарський суд рішенням відмовив у задоволенні позову на підставі того, що АТ не довело наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності. Рішення про виплату премії (заохочення) ухвалене належним складом осіб та підлягало виконанню відповідачем; доказів оскарження такого рішення у встановленому законодавством порядку суду не надано.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що рішення засідання наглядової ради АТ про виплату премії (заохочення) є неприйнятним з огляду на положення про наглядову раду АТ; визначені у наказі розміри премій т. в. о. голови та членам правління

значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій особам, зазначеним у додатках до контрактів, укладених з ними; причинний зв'язок між протиправною поведінкою відповідача та збитками полягає в його неправомірному наказі, який призвів до вибуття грошових коштів із власності АТ, внаслідок чого його протиправними діями завдано шкоди товариству в розмірі 9 937 960 грн; вина відповідача проявляється у вигляді умислу на отримання винагороди – премії особисто та членами правління.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін та зазначив, що у цій справі позивач не оскаржував ані рішення наглядової ради АТ, ані наказ т. в. о. голови правління АТ про преміювання працівників.

Предметом спору у цій справі є стягнення збитків, а тому для вирішення питання про їх стягнення необхідним є встановлення наявності складу цивільного правопорушення, тоді як обов'язкове звернення в такому разі з окремим позовом про вирішення спору щодо незаконності рішення наглядової ради та наказу т. в. о. голови правління не вимагається.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

5.1. Протиправна поведінка посадової особи та обов'язок доказування

5.1.1. Протиправна поведінка посадової особи може виражатися не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

Обов'язок з доведення наявності зазначених обставин, які свідчать про протиправну поведінку посадової особи товариства, покладено на позивача

ОСББ звернулося до суду з позовом до колишнього голови ОСББ про стягнення збитків у розмірі 131 150 грн. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач під час перебування на посаді керівника за відсутності відповідного рішення загальних зборів ОСББ про встановлення відповідачу заробітної плати або винагороди безпідставно здійснила на свою користь виплату коштів заробітної плати (винагороди), чим заподіяла ОСББ збитків у загальному розмірі 131 150 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково.

КГС ВС рішення попередніх судових інстанцій залишив без змін та зазначив, що протиправна поведінка посадової особи може виражатись не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

Обов'язок з доведення наявності зазначених обставин, які свідчать про протиправну поведінку посадової особи товариства, покладено на позивача.

Колегія суддів КГС ВС погодилася з висновками попередніх судових інстанцій про відсутність доказів на підтвердження ухвалення загальними зборами ОСББ рішення щодо матеріального заохочення голови правління цього об'єднання (зокрема, стосовно встановлення голові правління заробітної плати, грошової винагороди, інших виплат тощо), що суперечить чинному законодавству та статуту позивача, оскільки вирішення цього питання чинне законодавство та статут позивача відносять до виключної компетенції саме загальних зборів.

Кошториси ОСББ, які були б затверджені відповідними рішеннями загальних зборів та передбачали матеріальне заохочення голови правління цього об'єднання у вигляді виплати останньому грошових коштів заробітної плати (винагороди тощо), у матеріалах справи також відсутні.

Наявні у справі докази підтверджують протиправність отримання відповідачкою у власне розпорядження коштів ОСББ, а також вину відповідачки у завданні позивачеві вказаних збитків та відповідний причинно-наслідковий зв'язок між винними діями відповідачки під час її перебування на посаді керівника ОСББ.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 19.07.2023 у справі № 923/618/21 <https://revestr.court.gov.ua/Review/112312433>.

Аналогічний правовий висновок викладено у постановках колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.12.2018 у справі № 910/21493/17 <https://revestr.court.gov.ua/Review/78412710>; від 21.09.2021 у справі №910/1895/20 <http://revestr.court.gov.ua/Review/100033955>; від 03.02.2022 у справі № 911/507/21 <http://revestr.court.gov.ua/Review/102973761>; від 16.02.2022 у справі № 905/1575/20 <https://revestr.court.gov.ua/Review/103922222>; від 25.10.2022 у справі № 918/1131/20 <https://revestr.court.gov.ua/Review/107100665>.

5.1.2. Протиправна поведінка посадової особи може виражатися не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень, а й у неналежному та недобросовісному виконанні дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи зловживанням своїм

розсудом, всупереч інтересам юридичної особи. Надання директором згоди на внесення змін до дозволу на користування надрами щодо переоформлення його на іншого власника, де він – кінцевий бенефіціар, є протиправною поведінкою

ТОВ звернулося до суду із позовом до колишнього директора товариства про відшкодування шкоди, завданої позбавленням товариства дозволу на користування надрами шляхом передачі його пов'язаній з керівником юридичній особі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково, стягнув з відповідача на користь ТОВ суму збитків, що становлять вартість дозволу, а в іншій частині позову відмовив.

ВП ВС рішення судів попередніх інстанцій залишила без змін та дійшла висновку, що дії директора мають всі ознаки цивільно-правового правопорушення, зважаючи на те що, зокрема, протиправна поведінка відповідача полягає у наданні ним згоди як директора ТОВ на внесення змін до дозволу щодо переоформлення його на іншого власника.

Постанови ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 910/20261/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>.

5.1.3. Сама протиправна поведінка відповідача полягає у здійсненні дій всупереч інтересам товариства (витрачання коштів на цілі, не пов'язані з економічно-господарською діяльністю ПАТ)

ПАТ в особі представника акціонера, якому належить 10 і більше відсотків простих акцій Компанії, звернулося до суду з позовом до колишнього генерального директора ПАТ про стягнення збитків у розмірі 29 549 853,54 грн, завданих ПАТ.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач обіймав посаду генерального директора ПАТ. Після розірвання трудових відносин з відповідачем акціонеру ПАТ, який володіє 21,7532 % акцій ПАТ, стало відомо, що згідно з інформацією, відображеною у звіті аудиторської фірми за період з 01.01.2015 до 31.03.2016, виявлено витрати у розмірі 29 549 853,54 грн, понесені підзвітною особою – відповідачем на відрядження та їх витрачання на придбання товарів, робіт, послуг для господарських потреб, реальність яких та зв'язок з господарською діяльністю товариства є сумнівними. На думку позивача, розмір витрат на відрядження однієї особи є необґрунтовано завищеним у порівнянні з витратами інших підзвітних осіб.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив повністю.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду. Прийняв нове рішення, яким позов задовольнив частково.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що сама протиправна поведінка відповідача полягає у здійсненні дій всупереч інтересам товариства (витрачання коштів на цілі, не пов'язані з економічно-господарською діяльністю ПАТ).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.06.2020 у справі № 922/2187/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90057586>

5.1.4. Директор товариства несе відповідальність за збитки, завдані юридичній особі, якщо його дії були недобросовісними, нерозумними та всупереч інтересам товариства. Придбання товарів за завищеними цінами, коли існувала можливість їх придбання у постійних контрагентів за значно нижчими цінами, свідчить про неналежне та недобросовісне виконання керівником своїх обов'язків. Наявність прибутку в товариства не спростовує факту зайвого витрачання грошових коштів і не звільняє директора від відповідальності за завдані збитки. Директор зобов'язаний відшкодувати збитки, якщо не доведе відсутності своєї вини у їх виникненні

Діагностичний центр звернувся до суду з позовом до директора центру про стягнення з нього 7 408 875 грн, які він витратив у 2021 році на реагенти для виявлення РНК коронавірусів SARS-CoV-2 та подібного SARS-CoV за вдвічі завищеною ціною.

Суди першої та апеляційної інстанцій задовольнили позов, мотивуючи свої рішення тим, що недобросовісні дії директора, який в 2021 році здійснив придбання від імені діагностичного центру реагентів для виявлення РНК коронавірусів SARS-CoV-2 та подібним SARS-CoV за період березень – вересень 2021 року на загальну суму 9 703 300 грн та в ТОВ «Українська Дослідницька Компанія» за період березень – вересень 2021 року на загальну суму 2 878 200 грн, враховуючи можливість придбання означеного товару за дійсною ринковою вартістю, призвели до негативних наслідків для Товариства.

КГС ВС залишив у силі рішення судів попередніх інстанцій.

КГС ВС дійшов висновку, що протиправна поведінка посадової особи полягає у неналежному та недобросовісному виконанні певних дій, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм посадовими обов'язками за власним умислом (розсудом), прийнятті очевидно необачних, марнотратних та завідомо корисливих на користь такої посадової особи рішень.

Відповідач закупив реагенти для виявлення штамів коронавірусу за завищеною ціною.

Укладаючи договори та купуючи реагенти і сплачуючи за них ціну, яка в декілька разів більша від цін, встановлених ТОВ «ДНК-Технологія Україна»

та ТОВ «Лабвелл», які також поставляли ТОВ «Діагностичний центр «Меділабс» реагенти, відповідач мав би усвідомлювати, що його дії призводять до необґрунтованого та надмірного витрачання позивачем грошових коштів та негативних наслідків для позивача у вигляді збитків.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 17.08.2023 у справі № 902/183/22 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113035699>.

5.1.5. Самовільне нарахування та виплата заробітної плати головою правління ОСББ без відповідного рішення загальних зборів є протиправною поведінкою, що завдає збитків об'єднанню і підлягає відшкодуванню. Такі правовідносини мають деліктний, а не кондикційний характер, оскільки передбачають наявність усіх елементів складу цивільного правопорушення – протиправної поведінки, вини, шкоди та причинно-наслідкового зв'язку між ними

ОСББ звернулося до суду з позовом до колишнього голови ОСББ про стягнення збитків у розмірі 131 150 грн. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач під час перебування на посаді керівника за відсутності відповідного рішення загальних зборів ОСББ про встановлення відповідачу заробітної плати або винагороди безпідставно здійснила на свою користь виплату коштів заробітної плати (винагороди), чим заподіяла ОСББ збитки в загальному розмірі 131 150 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково.

КГС ВС рішення попередніх судових інстанцій залишив без змін.

За висновком КГС ВС суд апеляційної інстанції врахував, що в силу пункту 16 розділу III статуту ОСББ лише відповідачка як голова правління мала право підпису усіх банківських та фінансових документів позивача, а тому саме внаслідок дій відповідачки, спрямованих на виплату собі заробітної плати, вказаним об'єднанням співвласників були перераховані зазначені суми грошових коштів. Докази зворотного в матеріалах справи відсутні, натомість вказаний висновок повністю узгоджується тим фактом, що звітність позивача за 2017–2018 роки та січень 2019 року про нарахування позивачем заробітної плати застрахованим особам (зокрема, відповідачці) також складена за підписом колишньої голови ОСББ.

КГС ВС зазначив, що господарські суди встановили, що докази у справі підтверджують протиправність отримання відповідачкою у власне розпорядження 92 295 грн коштів ОСББ (сума заробітної плати та сума зняття коштів готівкою 04.02.2019) та використання з метою отримання цих коштів позивача, додатково 19 553, 30 грн коштів ОСББ (на сплату єдиного внеску та сум комісії банку), а також вини відповідачки у завданні позивачеві вказаних збитків

та відповідний причинно-наслідковий зв'язок між винними діями відповідачки під час її перебування на посаді керівника позивача.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 19.07.2023 у справі № 923/618/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112312433>.

5.1.6. Перевищення посадовою особою своїх повноважень при укладенні договорів про надання цільової фінансової допомоги від імені ТОВ, неспростування ним обставин відсутності для товариства будь-якої економічної вигоди від укладення вказаних правочинів, натомість встановлення обставин фактичного вибуття з володіння товариства спірної суми, свідчать про наявність у діях посадової особи такого елемента складу правопорушення, як неправомірна винна поведінка

Компанія як учасник ТОВ «Хот-Сток» звернулася до суду з позовом до директора ТОВ про відшкодування збитків у розмірі 1 695 000 грн, заподіяних товариству. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що директор ТОВ вчинив правочини, якими завдав товариству збитків.

Позов мотивований тим, що відповідач, який є єдиним засновником та директором ТОВ «Белрум», на підставі трьох договорів про надання цільової фінансової допомоги передав від ТОВ «Хот-Сток» на рахунок ТОВ «Белрум» грошові кошти на загальну суму 1 695 000 грн.

На переконання Компанії, в результаті протиправних дій відповідача завдано збитків ТОВ «Хот-Сток», оскільки відповідач діяв з перевищенням повноважень та за відсутності обов'язкового погодження таких дій загальними зборами учасників Товариства.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позову. Місцевий господарський суд дійшов висновку, що позивач не довів, що договори про надання поворотної фінансової допомоги укладені з перевищенням наданих повноважень, позивач не довів протиправної поведінки відповідача, яка б полягала у неналежному та недобросовісному виконанні своїх обов'язків, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю.

Однак апеляційний господарський суд зазначив, що перевищення відповідачем своїх повноважень під час укладення зазначених договорів не свідчить про завдання збитків ТОВ «Хот-Сток» та з огляду на часткове повернення ТОВ «Белрум» коштів фінансової допомоги є недоведеними доводи скаржника про наявність у діях відповідача умислу на незаконне позбавлення ТОВ «Хот-Сток» можливості розпоряджатись своїми коштами; сума, правову природу якої позивач визначив як збитки, є по суті сумою боргу ТОВ «Белрум»

перед ТОВ «Хот-Сток», що складається з коштів неповернутої фінансової допомоги.

КГС ВС залишив без змін оскаржувані судові рішення з мотивів, викладених у постанові.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, під час розгляду справи у попередніх судових інстанціях відповідач не спростував належним чином обставин перевищення своїх повноважень під час укладення договорів про надання цільової фінансової допомоги та не навів конкретної економічної причини їх укладення, тобто свою добросовісність у спірних правовідносинах. Крім цього, встановлені судами обставини часткового повернення грошових коштів не свідчать ні про належне виконання ТОВ своїх зобов'язань, ні про добросовісність дій відповідача, а отже, зазначені обставини суди попередніх інстанцій помилково поклали в обґрунтування своїх висновків про відсутність у спірних правовідносинах неправомірної винної поведінки відповідача.

Обставини перевищення відповідачем своїх повноважень під час укладення договорів про надання цільової фінансової допомоги від імені ТОВ «Хот-Сток», як і неспростування відповідачем та судами зазначених позивачем обставин відсутності для ТОВ «Хот-Сток» будь-якої економічної вигоди від укладення вказаних правочинів, але встановлення обставин фактичного вибуття із володіння позивача спірної суми, свідчать про наявність у діях відповідача такого елемента складу правопорушення, як неправомірна винна поведінка.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 910/1895/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111552004>.

5.1.7. Директор товариства несе відповідальність за збитки, завдані юридичній особі його діями, якщо він діяв недобросовісно та нерозумно, зловживаючи своїми повноваженнями у власних інтересах. Зокрема, створення директором конкуруючої компанії, переведення клієнтів і працівників до неї, а також дострокове розірвання вигідних контрактів товариства на користь власної компанії є порушенням обов'язку діяти в інтересах товариства. Директор товариства як особа, яка відповідає за організацію фінансово-господарської діяльності та була відсторонена учасником товариства від виконання обов'язків директора із заборотою вчиняти будь-які дії від імені ТОВ і представляти ТОВ перед будь-якими фізичними чи юридичними особами, вочевидь, мав намір завдати збитків юридичній особі, яка перебувала під його керівництвом

Єдиний учасник ТОВ «Вест Рост», який діє в інтересах ТОВ «Вест Рост», звернувся до суду з позовом до колишнього директора ТОВ «Вест Рост» про стягнення збитків в розмірі 5 267 932,56 грн.

Позов мотивований тим, що відповідач як бенефіціар зареєстрував в ЄДР юридичну особу ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ» з діяльністю в тій же галузі, яку здійснює і ТОВ «Вест Рост», розірвав контракт з ТОВ «Джентерм Україна», а також написав листи іншим контрагентам товариства з пропозицією розірвати договори з ТОВ «Вест Рост» та укласти їх з ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», повідомив працівників товариства про продаж ТОВ «Вест Рост» та запросив їх перейти працювати до ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ».

Вказані обставини, за твердженнями позивача, призвели до завдання ТОВ «Вест Рост» збитків, що є сумою неодержаного доходу, який би могло отримати товариство у разі продовження надання послуг за контрактом від 04.01.2021 № 01-04-01 до кінця строку його дії.

Господарський суд рішенням у позові відмовив.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду. Ухвалив нове рішення, яким позовні вимоги задовольнив.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що директор ТОВ «Вест Рост» всупереч вимогам статуту та положенням закону зареєстрував в ЄДР юридичну особу ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», учасником, кінцевим бенефіціарним власником та керівником якої зазначено відповідача, з діяльністю в тій же галузі, яку здійснює і ТОВ «Вест Рост».

Колишній директор, обіймаючи посаду, достроково розірвав контракт з ТОВ «Джентерм Україна», а також написав листи іншим контрагентам товариства з пропозицією розірвати договори з ТОВ «Вест Рост» та укласти їх з ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», повідомив працівників товариства про продаж ТОВ «Вест Рост» та запросив їх перейти працювати до ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ».

На момент припинення відповідачем контракту виконавець надав, а замовник прийняв без зауважень та потім оплатив послуги у поточному році на загальну суму 15 803 797,68 грн. Всі акти наданих послуг замовник (ТОВ «Джентерм Україна») підписав без зауважень, тобто у замовника (ТОВ «Джентерм Україна») не було причин для розірвання контракту. Проте відповідач уклав додаткову угоду та достроково розірвав контракт 30.09.2023 і на ці ж послуги відповідач як директор ТОВ «Про Єйчар Сервісез» уклав такий же контракт 01.10.2023.

Фактичне припинення надання виконавцем з 30.09.2023 послуг за контрактом зумовлено виключно діями відповідача, свідомо направленими на це, однак їх правомірність відповідач у межах цього спору довести не зміг, а суд встановив, що правових підстав у відповідача для відмови від подальшого надання виконавцем послуг не було. Відповідач чітко уявляв собі характер і розмір наслідків вчиненого ним діяння. Директор товариства (відповідач) як особа, яка відповідає за організацію фінансово-господарської діяльності та була відсторонена учасником товариства від виконання обов'язків директора

із заборonoю вчиняти будь-які дії від імені ТОВ «Вест Рост» та представляти ТОВ «Вест Рост» перед будь-якими фізичними чи юридичними особами, вочевидь, мав намір завдати збитків юридичній особі, яка перебувала під його керівництвом.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.04.2025 у справі № 910/20172/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126500957>.

5.1.8. Директор комунального підприємства несе відповідальність за збитки, завдані підприємству внаслідок неправомірних дій, зокрема порушення законодавства про працю. Підміна трудових відносин цивільно-правовими договорами, що призвела до накладення штрафних санкцій на підприємство, кваліфікується як протиправна поведінка посадової особи

Міська рада в інтересах КП «Ритуальна служба» звернулася до суду з позовом до колишнього директора КП про стягнення збитків у розмірі 551 142 грн.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач вказав, що в період перебування відповідача на посаді директора КП «Ритуальна служба» головним головний державний інспектор праці провів інспекційне відвідування, за результатами якого склав акт, згідно з яким встановлено факти підміни трудових відносин цивільно-правовими договорами (укладеними між КП «Ритуальна служба» як замовником в особі директора та чотирма фізичними особами як виконавцями). Вказані неправомірні дії директора КП «Ритуальна служба» призвели до накладення на підприємство штрафу у розмірі 500 760 грн за порушення законодавства про працю та зайнятість населення.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив у повному обсязі.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС зазначив, що протиправна поведінка відповідача полягала в тому, що він як директор КП «Ритуальна служба», уклавши спірні цивільно-правові договори з фізичними особами, допустив порушення законодавства про працю та зайнятість населення, що стало наслідком накладення на підприємство штрафу контролюючими органами.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 02.07.2025 у справі № 904/4432/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128594591>

5.1.9. Керівник (т. в. о. голови правління) несе відповідальність за збитки, завдані товариству внаслідок видання наказу про преміювання на підставі рішення наглядової ради, ухваленого з порушенням вимог щодо кворуму. За

наявності ознак очевидної протиправності рішення наглядової ради (відсутності необхідної кількості голосів для його ухвалення), керівник, реалізуючи свої фідучіарні обов'язки та виявляючи належну обачність, має принаймні поінформувати наглядову раду про можливі дефекти такого рішення. Виконання нелегітимного рішення наглядової ради, не ухваленого належною кількістю голосів, призвело до майнових втрат товариства

АТ звернулося до суду з позовом до т. в. о. голови правління АТ про стягнення коштів, виплачених на підставі його наказу про преміювання працівників.

Позов обґрунтовано тим, що т. в. о. голови правління АТ видав наказ на підставі рішення, ухваленого неправомочним складом наглядової ради, чим спричинив збитки АТ.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив на підставі того, що АТ не довело наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності. Рішення про виплату премії (заохочення) ухвалене належним складом осіб та підлягало виконанню відповідачем; доказів оскарження такого рішення у встановленому законодавством порядку суду не надано.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що рішення засідання наглядової ради АТ про виплату премії (заохочення) є неприйнятним з огляду на положення про наглядову раду АТ; визначені у наказі розміри премій т. в. о. голови та членам правління значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій особам, зазначеним у додатках до контрактів, укладених з ними; причинний зв'язок між протиправною поведінкою відповідача та збитками полягає у неправомірному наказі т. в. о. голови правління АТ, неправомірного наказу який призвів до вибуття грошових коштів із власності АТ, внаслідок чого АТ протиправними діями відповідач завдав шкоди у розмірі 9 937 960 грн; вина відповідача проявляється у вигляді умислу на отримання винагороди – премії особисто та членами правління.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін.

КГС ВС зазначив, що за наявності ознак очевидної протиправності рішення, зокрема відсутності необхідної кількості голосів для його ухвалення, виконавчий орган, реалізуючи свої фідучіарні обов'язки та виявивши належну обачність, мав би принаймні поінформувати наглядову раду про можливі дефекти такого рішення.

У своїй діяльності виконавчий орган має неухильно керуватися законом і статутом товариства, його внутрішніми (локальними) актами.

На момент видання наказу «Про преміювання працівників» протокол засідання наглядової ради АТ хоч і містив запис про те, що рішення про виплату премій (заохочень) ухвалене, проте за нього проголосувало лише 2 особи.

Відповідач міг та повинен був усвідомлювати, що ця кількість голосів є недостатньою для ухвалення рішення, однак не ініціював відповідного питання перед наглядовою радою та зрештою видав спірний наказ про преміювання працівників.

Суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність складу правопорушення у діях т. в. о. голови АТ, а отже і підстав для відшкодування товариству збитків.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

Аналогічний правовий висновок викладено в постанові колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 05.08.2025 у справі № 904/5499/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/129375618>.

5.2. Відсутність протиправної поведінки в діях посадової особи

5.2.1. Для стягнення збитків з посадової особи товариства необхідно довести факт завдання таких збитків шляхом неправомірних дій, перевищення або зловживання службовими повноваженнями. У разі відсутності належних і допустимих доказів неправомірності дій директора, в тому числі при укладанні та розірванні спірного договору, а також наявності в матеріалах справи листів до контрагента за підписом директора про повернення грошових коштів, сплачених за спірним договором, виписки з банківського рахунку підприємства та акта звіряння взаємних рахунків між підприємствами, що підтверджують повернення грошових коштів, немає підстав для задоволення позову про відшкодування збитків. При цьому саме на позивача покладається обов'язок доведення всіх обставин, які підтверджують протиправність дій посадової особи та причинно-наслідковий зв'язок між такими діями і завданими збитками

Учасник ТОВ (Компанія) звернувся до суду з позовом до директора ТОВ про відшкодування збитків, завданих господарському товариству, на суму 500 000 грн.

Обґрунтовуючи заявлені вимоги, позивач посилався на те, що активи ТОВ незаконно відчужує директор товариства, який діє у змові з іншим учасником товариства – ПП. Директор ТОВ є також директором ПП, яке знаходиться за тією ж адресою, що й позивач, і займається аналогічним видом діяльності. Після фактичного усунення Компанії від участі у товаристві ПП почало випускати пакувальну продукцію, яку до цього випускало ТОВ, яке, зокрема, взагалі припинило функціонувати та ви пускати продукцію. Основні засоби ТОВ використовуються у господарській діяльності його конкурента – ПП.

Крім того, попри фактичне припинення діяльності ТОВ відповідач уклав договір поворотної фінансової допомоги з фізичною особою на суму 500 000 грн, яка потім стягнула цю суму в судовому порядку. На думку позивача, спір між фізичною особою та ТОВ ініційовано з метою збільшення боргів підприємства перед сторонніми особами.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив. Апеляційний господарський суд постановою залишив без змін рішення господарського суду.

КГС ВС рішення попередніх судових інстанцій залишив без змін.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що доводи позовної заяви про завдані ТОВ збитки укладеним, а потім розірваним договором купівлі-продажу земельної ділянки на суму 456 997 грн і судового збору на суму 21178,16 грн та 5846,40 грн, суди попередніх інстанцій відхилили з огляду відсутності доказів неправомірності дій, перевищення або зловживання службовими повноваженнями директора ТОВ.

При цьому судом апеляційної інстанції вірно зазначено про право ТОВ звернутися до ПП з вимогою про повернення грошових коштів в сумі 456 997 грн., сплачених за договором купівлі - продажу земельної ділянки. Доказів ухилення відповідача як керівника ТОВ від вчинення відповідних дій позивачем суду не надано.

Водночас в матеріалах справи містяться листи за підписом директора ТОВ, направлені на адресу ПП, про повернення грошових коштів, сплачених за земельну ділянку, а також виписка з банківського рахунку підприємства та акт звіряння взаємних рахунків між підприємствами для підтвердження повернення грошових коштів.

Не знайшли свого підтвердження належними та допустимими доказами в судах першої та апеляційної інстанції доводи позовної заяви про використання майна та обладнання з виготовлення пакувальних матеріалів, яке належить позивачу, іншим суб'єктом господарювання, а саме ПП.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 04.09.2018 у справі № 923/1315/16 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/76236959>.

5.2.2. Для притягнення посадової особи товариства до відповідальності за збитки, завдані юридичній особі, необхідна наявність повного складу цивільного правопорушення: протиправної поведінки, шкідливого результату, причинного зв'язку між ними та вини. Якщо посадова особа діяла в межах наданих їй повноважень відповідно до установчих документів, а протиправність її дій не доведена, підстави для відшкодування збитків відсутні, навіть якщо укладена нею угода призвела до матеріальних втрат товариства

ТОВ звернулося до суду з позовом до в. о. генерального директора ТОВ про відшкодування збитків.

Позовна заява обґрунтована тим, що відповідач, зловживаючи своїм посадовим становищем виконуючого обов'язки генерального директора товариства, уклав з іншим товариством додаткову угоду до генерального договору поставки нафтопродуктів на умовах відстрочення платежу, що не мало на меті здійснення реальної господарської операції з оплати поставленого товару та отримання прибутку товариством, чим завдав реальних збитків позивачу.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив.

Апеляційний господарський суд постановою залишив без змін рішення господарського суду.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що позивач не довів шляхом подання відповідних доказів обставин неналежного виконання відповідачем своїх обов'язків у вчиненні дій від імені товариства, зокрема укладення додаткової угоди на умовах, які не були звичними в господарській діяльності товариства та суперечили умовам договору. Крім цього, колегія суддів також враховує, що в пункті 6.1 генерального договору визначено 100 % попередньої оплати за товар у разі, якщо інше не передбачено в додатковій угоді до договору.

Відповідач мав достатній обсяг повноважень для укладення додаткової угоди, відомості про оспорення товариством додаткової угоди з підстав порушення посадовою особою норм законодавства чи статутних документів відсутні.

Суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для задоволення позову про відшкодування збитків, завданих господарському товариству його посадовою особою.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.12.2018 у справі № 910/20363/17 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78749992>.

5.2.3. Укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення, яка є по суті процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення, не може свідчити про протиправність дій відповідача

ТОВ, в інтересах якого діяло АТ, звернулося до суду з позовом до директора ТОВ про стягнення 117 000 грн збитків.

Позовні вимоги обґрунтовані перевищенням повноважень директора позивача при підписанні мирової угоди з ТОВ «Лерой Груп». Обґрунтовуючи заявлені вимоги, позивач посилається на зловживання своїм посадовим становищем директора товариства, оскільки, маючи у своєму розпорядженні грошові кошти для оплати заборгованості, відповідач, не вчинивши жодних дій для зменшення заборгованості чи її повної оплати, уклав з ТОВ «Лерой Груп» мирову

угоду, якою в рахунок оплати заборгованості передав (відчужив) основні засоби ТОВ, чим завдав позивачу збитків.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовив. Ухвалюючи рішення, господарські суди дійшли висновків, що позивач не довів протиправності дій відповідача при підписанні мирової угоди та факту понесення позивачем збитків.

КГС ВС рішення попередніх судових інстанцій залишив без змін.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що заборгованість ТОВ перед ТОВ «Лерой Груп» в сумі 2 457 023,59 грн стягнуто за рішенням господарського суду у справі № 914/4088/13, яке не оскаржувалося та набрало законної сили.

Ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди у справі № 914/4088/13 на стадії виконавчого провадження не була скасована та є чинною.

Передавши ТОВ «Лерой Груп» за умовами мирової угоди основні засоби загальною вартістю 2 026 416 грн, позивач зменшив свої зобов'язання перед ТОВ «Лерой Груп» в сумі 2 457 023,59 грн. Вартість майна, переданого в рахунок погашення заборгованості, є на 430 607,59 грн меншою, ніж розмір заборгованості, який існував перед ТОВ «Лерой Груп» за рішення суду у справі № 914/4088/13, що свідчить про відсутність заподіяння відповідачем товариству збитку, як одного з елементів складу правопорушення, необхідного для притягнення відповідача до відповідальності.

За наведених обставин, укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення, яка є по суті процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення, не може свідчити про протиправність дій відповідача.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 15.05.2019 у справі № 914/584/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81880162>.

5.3. Наявність доведених збитків, завданих посадовою особою

5.3.1. Суми сплачених штрафів, виконавчих зборів і витрат виконавчого провадження, понесених підприємством внаслідок порушень законодавства, вчинених його посадовою особою, є збитками, які підлягають відшкодуванню винною особою

Міська рада в інтересах КП «Ритуальна служба» звернулася до суду з позовом до колишнього директора КП про стягнення збитків у розмірі 551 142 грн.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач вказував, що в період перебування відповідача на посаді директора КП «Ритуальна служба» головний державний

інспектор праці провів інспекційне відвідування, за результатами якого склав акт, у якому встановлено факти підміни трудових відносин цивільно-правовими договорами (укладеними між КП «Ритуальна служба» як замовником в особі директора та чотирма фізичними особами як виконавцями). Такі неправомірні дії директора КП «Ритуальна служба» призвели до накладення на підприємство штрафу у розмірі 500 760 грн за порушення законодавства про працю та зайнятість населення.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив у повному обсязі.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС зазначив, що беручи до уваги недоведення відповідачем належними, допустимими та достовірними доказами правомірності його дій як директора щодо КП «Ритуальна служба» при укладенні спірних договорів та допуску чотирьох осіб до роботи без укладення трудового договору (тобто з порушенням вимог трудового законодавства), що призвело до притягнення підприємства до адміністративної відповідальності за порушення законодавства про працю та зайнятість населення, вважає, що відповідач, будучи директором КП «Ритуальна служба» завдав підприємству збитків.

Розмір збитків становить суми штрафу та виконавчих зборів, які примусово були стягнуті з позивача державним виконавцем.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 02.07.2025 у справі № 904/4432/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128594591>

5.3.2. Відповідач під час укладення договорів діяв з перевищенням наданих статутом повноважень, внаслідок чого договори в судовому порядку визнані недійсними; у результаті дій відповідача щодо укладення вказаних договорів майно, яке було у власності ТОВ, перейшло в управління ПП та потім передане в оренду товариству, тобто власнику майна, за яке власник мав сплачувати орендні платежі управителю, що суперечило інтересам та цілям ТОВ і призвело до виникнення у товариства збитків. Укладення зазначених договорів було підставою виникнення заборгованості та внесення її в реєстр кредиторів ТОВ у межах справи про банкрутство.

Завдана шкода полягає у сплаті коштів і передачі майна на підставі договорів, визнаних недійсними

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до колишнього директора про стягнення 784 935,53 грн шкоди, завданої тим, що, діючи з перевищенням наданих статутом повноважень, відповідач уклав від імені товариства договори управління майном, оренди та відповідального зберігання.

Зазначені договори визнані недійсними, проте на їх підставі товариство виплатило на користь третьої особи кошти у розмірі 784 935,53 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС дійшов висновку, що відповідач під час укладення договорів діяв з перевищенням наданих статутом повноважень, внаслідок чого договори в судовому порядку визнані недійсними; у результаті дій відповідача щодо укладення вказаних договорів майно, яке було у власності ТОВ, перейшло в управління ПП та потім передане в оренду товариству, тобто власнику майна, за яке власник мав сплачувати орендні платежі управителю, що суперечило інтересам та цілям ТОВ і призвело до виникнення у товариства збитків; укладення зазначених договорів було підставою виникнення заборгованості та внесення її в реєстр кредиторів ТОВ у межах справи про банкрутство; оплата за вказаними договорами хоча й відбулася після визнання договорів недійсними (31.07.2017), проте є наслідком виникнення боргу з вини відповідача, тобто збитки ТОВ завдані з вини відповідача та в результаті його неправомірних дій.

У діях відповідача встановлено наявність усіх чотирьох загальних умов відповідальності, зокрема, завданої шкоди, яка полягає у сплаті коштів і передачі майна на підставі договорів, визнаних недійсними.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2021 у справі № 911/2460/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99474156>.

5.3.3. Виплата заробітної плати працівнику за час вимушеного прогулу є збитком для ТОВ, оскільки колишній заступник директора як працівник не принесла своїми посадовими діями користі товариству, а її продуктивна праця не була врахована і використана у господарській діяльності ТОВ внаслідок незаконного звільнення

ТОВ звернулося до суду з позовом до колишнього генерального директора ТОВ про стягнення збитків, які він заподіяв ТОВ, у розмірі 1 798 385,82 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час виконання повноважень генерального директора ТОВ відповідач незаконно звільнив із займаної посади свого заступника, внаслідок чого за результатами судового розгляду у справі № 569/17386/18 з товариства стягнуто на користь колишнього заступника директора середню зарплату за час вимушеного прогулу у розмірі 1 632 792,20 грн та судовий збір у розмірі 2 114,40 грн, а також товариство понесло витрати у розмірі 163 279,22 грн на винагороду виконавцеві та 200 грн – поштові витрати виконавця.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Апеляційний господарський суд постановою змінив рішення господарського суду, виклав мотивувальну частину в редакції цієї постанови. Резолютивну частину рішення господарського суду виклав у новій редакції, позов задовольнив частково.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду скасував, рішення господарського суду залишив без змін.

КГС ВС зазначив, що звільнення заступника директора відбулося з порушенням встановленого законом порядку, його поновлено на роботі за рішенням суду та ТОВ виконало рішення у справі № 569/17386/18, виплатило колишньому заступнику директора середній заробіток за час її вимушеного прогулу у розмірі 1 632 792,20 грн, крім того, сплатило судовий збір у розмірі 2 114,40 грн у дохід держави, 163 279,22 грн – винагороду виконавцю та 200,00 грн на поштові витрати виконавця.

Виплата заробітної плати працівнику за час вимушеного прогулу є збитком для ТОВ, оскільки колишній заступник директора як працівник не принесла своїми посадовими діями користі товариству, а її продуктивна праця не була врахована і використана у господарській діяльності ТОВ внаслідок незаконного звільнення.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.08.2022 у справі № 918/685/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105890934>.

5.3.4. Збитки акціонерного товариства полягають у незаконному вибутті його грошових коштів у значній сумі, що стало наслідком наказу т. в. о. голови правління про преміювання без належного рішення наглядової ради та всупереч умовам контрактів з посадовими особами

АТ звернулося до суду з позовом до т. в. о. голови правління АТ про стягнення коштів, виплачених на підставі його наказу про преміювання працівників.

Позов обґрунтовано тим, що т. в. о. голови правління АТ видав наказ на підставі рішення, ухваленого неправомочним складом наглядової ради, чим спричинив збитки АТ.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив на підставі того, що АТ не довело наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності. Рішення про виплату премії (заохочення) ухвалене належним складом осіб та підлягало виконанню відповідачем; доказів оскарження такого рішення у встановленому законодавством порядку суду не надано.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що рішення засідання наглядової ради АТ про виплату премії (заохочення) є неприйнятним з огляду на положення про наглядову

раду АТ; визначені у наказі розміри премій т. в. о. голови та членам правління значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій цим особам, зазначеним у додатках до контрактів, укладених з ними; причинний зв'язок між протиправною поведінкою відповідача та збитками полягає у неправомірному наказі т. в. о. голови правління, який призвів до вибуття грошових коштів із власності АТ, внаслідок чого АТ завдано шкоди у розмірі 9 937 960 грн; вина відповідача проявляється у вигляді умислу на отримання винагороди – премії особисто та членами правління.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін та зазначив, що на момент видання наказу т. в. о. голови АТ про преміювання працівників протокол засідання наглядової ради АТ хоч і містив запис про те, що рішення про виплату премій (заохочень) ухвалене, проте за нього проголосувало лише 2 особи.

Відповідач міг та повинен був усвідомлювати, що ця кількість голосів є недостатньою для ухвалення рішення, однак не ініціював відповідного питання перед наглядовою радою та зрештою видав спірний наказ про преміювання працівників. Загальна сума преміювання (9 937 960 грн) є значною, крім цього, наказ відповідача безпосередньо є підставою її вибуття з власності АТ.

Суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність складу правопорушення у діях т. в. о. голови АТ, а отже, й підстав для відшкодування товариству збитків.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

5.3.5. Штатний розпис, затверджений єдиним учасником товариства, є обов'язковим локальним нормативно-правовим актом, що визначає розмір посадових окладів працівників, включаючи директора. Керівник, який самостійно збільшив собі посадовий оклад без погодження з учасником товариства та отримав кошти в більшому розмірі, зобов'язаний відшкодувати завдані цими діями збитки. Вартість надмірно виплачених коштів підлягає стягненню з директора як збитки, завдані товариству його неправомірними діями

ТОВ звернулося до суду з позовом про стягнення з колишнього директора ТОВ 264 468, 52 грн збитків.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що відповідач як директор товариства нараховував та виплачував собі щомісячну винагороду (посадовий оклад) у необґрунтовано завищеному розмірі. Розмір нарахованої та виплаченої відповідачу щомісячної винагороди перевищував розмір такої винагороди, встановлений штатним розписом товариства.

Місцевий господарський суду рішенням, залишеним без змін постановою господарського суду апеляційної інстанції, позов задовольнив.

КГС ВС залишив без змін рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством, або власник відповідно до законодавства та установчих документів.

До компетенції директора позивача належить одноособове ухвалення рішень з усіх питань, пов'язаних з поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів товариства. Директор товариства здійснює контроль за господарською діяльністю товариства; забезпечує виконання зобов'язань товариства перед фізичними та юридичними особами України; має право першого підпису фінансових та банківських документів, розпорядження рахунками товариства в усіх установах банків та їх філіях, відділеннях, які діють на території України.

Директор товариства несе відповідальність перед товариством за збитки, заподіяні товариству його винними діями або бездіяльністю.

Отже, у цьому разі директор товариства на підставі ч. 5 ст. 65 ГК України, ч. 1-3 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також положень статуту несе відповідальність за правильність нарахування та виплати заробітної плати.

Директор незаконно встановив сам собі посадовий оклад у розмірі 32 000 грн. Виплата готівки з каси підприємства невстановленим особам не допускається. Докази встановлення вини касира, бухгалтера, чи будь-якого іншого, уповноваженого відповідачем як директором працівника, у безпідставній виплаті заробітної плати директора товариства готівкою з каси підприємства невідомим особам відповідач суду не надав.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 17.05.2023 у справі № 914/3433/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110997919>

5.3.6. Спеціальний дозвіл на користування надрами є майновим правом, що має економічну цінність, від якого залежить робота суб'єкта підприємницької діяльності та рівень його прибутку. Вартість такого дозволу є збитками,

завданими директором товариству внаслідок переоформлення цього дозволу на іншого власника, де він є кінцевим бенефіціаром

ТОВ звернулося до суду із позовом до колишнього директора товариства про відшкодування шкоди, завданій позбавленням товариства дозволу на користування надрами шляхом передачі його пов'язаній з керівником юридичній особі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково, стягнув з відповідача на користь ТОВ суму збитків, що складають вартість дозволу, а в іншій частині позову відмовив.

ВП ВС рішення судів попередніх інстанцій залишила без змін.

ВП ВС дійшла висновку, що спеціальний дозвіл на користування надрами є майновим правом, що має економічну цінність, від якого залежить робота суб'єкта підприємницької діяльності та рівень його прибутку. Вартість такого дозволу є збитками, завданими директором товариству в наслідок переоформлення цього дозволу на іншого власника, де він є кінцевим бенефіціаром.

Постанова ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 910/20261/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>

5.4. Відсутність доведених збитків, завданих посадовою особою

5.4.1. Витрати, які мусить зробити ТОВ для сплати податків, не є збитками, що підлягають відшкодуванню посадовою особою, оскільки сплачувати податки і збори у строки та в розмірах, встановлених ПК України, є прямим обов'язком платника податків

ТОВ звернулося до суду з позовом до колишньої директорки цього товариства про стягнення 482 110,74 грн збитків.

Позовні вимоги мотивовані тим, що внаслідок бездіяльності відповідачки товариству були заподіяні збитки, розмір яких складається із сум донарахувань податків і нарахувань штрафних санкцій органом ДФС України у зв'язку з виявленими порушеннями під час документальної планової виїзної перевірки ТОВ з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства за певний період, а саме заниження податку на прибуток з юридичних осіб та податкового зобов'язання з податку на додану вартість.

Господарський суд рішенням позов задовольнив частково. Апеляційний господарський суд ухвалив постанову, якою рішення в частині відмови в задоволенні позовних вимог у сумі 186 665,50 грн скасував, позов у цій частині задовольнив. У частині задоволення позовних вимог у сумі 138 818,75 грн

та в частині відмови в задоволенні позовних вимог у сумі 156 626,49 грн залишив без змін.

КГС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій у частині задоволення позову та ухвалив нове рішення – про відмову в задоволенні позовних вимог.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що витрати, які мусить зробити ТОВ для сплати податків, не є збитками, що підлягають відшкодуванню посадовою особою, оскільки сплачувати податки та збори у строки та в розмірах, встановлених ПК України, є прямим обов'язком платника податків відповідно до підпункту 16.1.4 п. 16.1 ст. 16 цього Кодексу.

Суди внаслідок неправильного застосування норм ст. 22 ЦК України, ст. 224, 225 ГК України дійшли помилкового висновку, що грошове зобов'язання ТОВ за платежем з податку на додану вартість на суму 111 055 грн (висновок суду першої інстанції) та на прибуток приватних підприємств на суму 164 632 грн (висновок суду апеляційної інстанції) є збитками ТОВ, завданими посадовою особою її діями (бездіяльністю).

Щодо відшкодування розміру нарахованих штрафних санкцій КГС ВС зауважив, що ухвалення податкового повідомлення-рішення, набрання законної сили судом рішення про відмову в позові щодо скасування цього повідомлення-рішення не може сприйматися як безумовна обставина завдання товариству збитків, що підлягає відшкодуванню посадовою особою. Фактом завдання збитків товариству буде лише стягнення (добровільна сплата) штрафних санкцій, що відповідає змісту ч. 1 ст. 224 ГК України, яка визначає, що до складу збитків, які підлягають відшкодуванню особою, яка допустила господарське правопорушення, включаються, зокрема, додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною.

Суди не встановили і ТОВ не доводило, що заявлені до відшкодування ним суми штрафних санкцій сплачені до державного бюджету.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 20.09.2022 у справі № 923/832/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106774337>.

5.4.2. Для стягнення збитків у формі упущеної вигоди з посадової особи товариства, яка неправомірно розірвала договори оренди земельних ділянок з перевищенням своїх повноважень, позивач зобов'язаний довести не лише протиправність дій посадової особи, але й реальну можливість отримання доходів у заявленому розмірі

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до генерального директора про стягнення збитків (упущеної вигоди),

обґрунтовуючи свої вимоги тим, що відповідач як генеральний директор ТОВ під час виконання своїх повноважень достроково припинив право оренди ТОВ на земельні ділянки, які потім передали в оренду фермерському господарству, керівником якого також був відповідач. У результаті таких умисних протиправних (неправомірних) дій відповідач позбавив ТОВ можливості відповідно до статуту продовжувати діяльність з обробітку землі та одержання доходів з використання 122,2446 га площі орендованих земель, які могли б бути отримані в 2016–2019 роках.

Господарський суд рішенням у задоволенні позову відмовив.

Постановою апеляційний господарський суд змінив мотивувальну частину рішення господарського суду.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду

КГС ВС зазначив, що виключно економічна експертиза не може бути достатнім та достовірним доказом понесених (заявлених) позивачем збитків у формі упущеної вигоди, а її висновок можна розцінювати виключно як абстрактний математичний розрахунок можливих доходів, виходячи з вихідних даних, наданих позивачем, без врахування реальної можливості отримання ним таких доходів, оскільки: дані, для обрахунку неодержаного доходу, експерт використовує з довідки про урожайність, собівартість та середню ціну реалізації, яка надана безпосередньо позивачем, при цьому експерт у висновку не зазначає, чи здійснювалася перевірка в ході проведення дослідження вихідних даних, зазначених у довідці позивача, зокрема, що стосується собівартості недоотриманого урожаю; використані експертом дані щодо розподілу земельних ділянок за планами посіву сільськогосподарських культур слід вважати лише припущенням про можливість саме такого розподілу площ земельних ділянок для посіву, що відповідно вплинуло й на розрахунок неотриманого доходу. Також відсутні докази які б підтверджували реальність його намірів щодо обробітку земельних ділянок, які вибули з його користування (закупівля посівного матеріалу, залучення техніки та робочої сили тощо), можливість збору урожаю в заявленому обсязі, а також можливість реалізації недоотриманого урожаю (попередні контракти на продаж заявлених об'ємів сільськогосподарських культур).

При цьому, позивач не довів обставин того, що впродовж часу, що він ніс збитки, ним вживалися дії для зменшення їх розміру, факти вжиття заходів щодо одержання неотриманих доходів. Позивачем не доведено, що ТОВ вчиняло дії задля зменшення розміру упущеної вигоди, зокрема, позивач не вживав заходів щодо визнання недійсними угод про розірвання договорів оренди з підстави перевищення керівником (директором) своїх повноважень, визначених статутом; позивачем не надано доказів вжиття дій щодо звернення з пропозицією до фізичних осіб (власників земельних ділянок) про укладення нових договорів оренди та повернення неправомірно вибувших з користування земельних ділянок.

Суд апеляційної інстанції встановив обставини недоведеності позивачем розміру заявлених до стягнення збитків (упущеної вигоди).

Встановивши відсутність повного складу цивільного правопорушення, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позову про стягнення збитків (упущеної вигоди).

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 25.10.2022 у справі № 918/1131/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107100665>.

5.4.3. Самого факту вчинення директором правочину, що може створити для товариства додаткові зобов'язання, та існування виконавчого напису нотаріуса недостатньо для підтвердження наявності шкоди, якщо не доведено, що такі збитки дійсно були стягнуті з товариства в грошовому еквіваленті або шляхом продажу майна

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до директора товариства про відшкодування збитків у сумі 1 212 000 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що внаслідок недобросовісних дій директора товариству було завдано збитків, що полягають у безпідставній видачі векселя на суму 1 200 000 грн та понесених витрат на опротестування векселя на суму 12 000 грн, щодо яких нотаріус вчинив виконавчий напис на користь іншої особи.

Господарський суд рішенням позовні вимоги задовольнив повністю. Рішення мотивовано тим, що суд встановив у діях відповідача повний склад цивільного правопорушення, зокрема протиправність його поведінки, наявність шкоди у визначеному розмірі, причинний зв'язок між діями відповідача та шкодою, завданою товариству, а також вину відповідача у завданні товариству збитків у стягуваному розмірі.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позовних вимог відмовив повністю. Суд апеляційної інстанції встановив, що позивач не надав суду належних та допустимих доказів (стягнення) понесення ним збитків у сумі 1 212 000 грн.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що, оцінивши розмір та реальність завданих позивачеві збитків як одного із елементів складу правопорушення, суд першої інстанції виходив з того, що видача товариством векселя як цінного паперу, що підтверджує передання певній особі безумовного права вимагати від товариства сплати за такими векселями, цілком відповідає ознакам, визначеним у ст. 22 ЦК України та ст. 255 ГК України, що розуміють під шкодою втрату

товариством майна, який відображений у виконавчому написі нотаріуса та включає суму вимог за векселем у розмірі 1 200 000 грн та суму витрат на протест векселя у сумі 12 000 грн.

Однак суд апеляційної інстанції, спростовуючи висновки місцевого господарського суду, виходив з того, що позивач не надав суду належних та допустимих доказів (стягнення) понесення ним збитків у сумі 1 212 000 грн. Саме існування виконавчого напису нотаріуса не доводить завдання відповідачем позивачу шкоди у сумі 1 212 000 грн, а отже, матеріали справи не підтверджують реальності завдання позивачеві збитків у заявленому розмірі. Крім цього, суд апеляційної інстанції також врахував, що інша особа втратила своє право на повторне пред'явлення виконавчого напису нотаріуса.

КГС ВС погодився з висновками суду апеляційної інстанції про відсутність повного складу цивільного правопорушення, зокрема наявності реальних збитків у визначеному розмір.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 03.02.2022 у справі № 911/507/21 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/102973761>.

5.4.4. Передача майна боржником кредиту за мировою угодою за вартістю, нижчою від суми заборгованості, не може вважатися заподіянням збитків боржнику його директором, оскільки така передача здійснюється в рахунок погашення більшої суми заборгованості, що свідчить про відсутність заподіяння директором збитку товариству як одного з елементів складу правопорушення, необхідного для притягнення директора до відповідальності

ТОВ, в інтересах якого діяло АТ, звернулося до суду з позовом до директора ТОВ про стягнення 117 000 грн збитків.

Позовні вимоги обґрунтовані перевищенням повноважень директора позивача при підписанні мирової угоди з ТОВ «Лерой Груп». Обґрунтовуючи заявлені вимоги, позивач посилався на зловживання своїм посадовим становищем директора товариства, оскільки, маючи у своєму розпорядженні грошові кошти для оплати заборгованості, відповідач, не вчинивши жодних дій для зменшення заборгованості чи її повної оплати, уклав з ТОВ «Лерой Груп» мирову угоду, якою в рахунок оплати заборгованості передав (відчужив) основні засоби ТОВ, чим завдав позивачу збитків.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, в задоволенні позову відмовив. Ухвалюючи рішення, господарські суди дійшли висновків, що позивач не довів протиправності дій відповідача при підписанні мирової угоди та факту понесення позивачем збитків.

КГС ВС рішення попередніх судових інстанцій залишив без змін.

Колегія суддів КГС ВС зазначила, що заборгованість ТОВ перед ТОВ «Лерой Груп» в сумі 2 457 023,59 грн стягнута рішенням господарського суду у справі № 914/4088/13, яке не оскаржувалося та набрало законної сили.

Ухвала господарського суду про затвердження мирової угоди у справі № 914/4088/13 на стадії виконавчого провадження не була скасована та є чинною.

Передавши ТОВ «Лерой Груп» за умовами мирової угоди основні засоби загальною вартістю 2 026 416,00 грн, позивач зменшив свої зобов'язання перед ТОВ «Лерой Груп» на суму 2 457 023,59 грн. Вартість майна, переданого в рахунок погашення заборгованості, є на 430 607,59 грн меншою, ніж розмір заборгованості, який існував перед ТОВ «Лерой Груп» за рішення суду у справі № 914/4088/13, що свідчить про відсутність заподіяння відповідачем УП СП ТОВ «Артгос-Пласт» збитку як одного з елементів складу правопорушення, необхідного для притягнення відповідача до відповідальності.

За наведених обставин укладення мирової угоди на стадії виконання судового рішення, яка по суті є процесуальним актом, в якому встановлюється інший спосіб та порядок виконання судового рішення, не може свідчити про протиправність дій відповідача.

Щодо аргументів позивача про перевищення повноважень відповідачем при підписанні мирової угоди суди обґрунтовано врахували, що в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань відсутні відомості про наявність обмежень у керівника УП СП ТОВ «Артгос-Пласт» щодо представництва інтересів товариства.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 15.05.2019 у справі № 914/584/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/81880162>.

5.4.5. Сама по собі відсутність звітів про використання коштів, знятих директором з корпоративної картки, свідчить лише про порушення Положення про ведення касових операцій, але не є належним доказом того, що отримані кошти не були використані в господарській діяльності товариства та що товариству завдано збитків

Засновник (учасник) ТОВ з розміром частки в статутному капіталі 90 %, звернувся до суду з позовом до директора ТОВ про стягнення 1 049 000 грн збитків, заподіяних юридичній особі її посадовою особою, з огляду на те що відповідач, обіймаючи посаду директора ТОВ, отримувала готівку з поточного рахунку товариства за допомогою корпоративної платіжної картки, однак не звітувала про використання коштів, що, за твердженням позивача, свідчить про отримання відповідачем коштів не для використання у господарській діяльності

товариства, а для власних потреб, що завдало збитків ТОВ на заявлену до стягнення суму.

Господарський суд, з яким погодився апеляційний господарський суд, у задоволенні позову відмовив повністю. Рішення судів мотивоване тим, що позивач не довів наявності повного складу правопорушення відповідача для встановлення факту завдання збитків ТОВ.

КГС ВС залишив рішення попередніх судових інстанцій без змін, зазначивши що аргументи позивача про збитки, завдані директором ТОВ у зв'язку із зняттям готівкових коштів з корпоративної пластикової картки позивача, визнано такими, що не підтверджені належними та допустимими доказами, оскільки сама лише відсутність звітів про використання спірних коштів свідчить про порушення Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженого постановою Правління НБУ № 637 від 15.12.2004, та не є доказом того, що отримані кошти не були витрачені в господарській діяльності товариства.

З цих же підстав не є належним доказом й акт позачергової перевірки ТОВ «ПУСК», який свідчить лише про неналежну організацію бухгалтерського обліку у позивача.

Інших доказів на підтвердження викладених позивачем обставин матеріали справи не містять.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.05.2020 у справі № 910/5100/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89109031>.

5.4.6. Несплачені податкові зобов'язання, донараховані за результатами перевірки, не можуть вважатися збитками товариства без доказів їх фактичної сплати, оскільки є лише потенційним обов'язковим платежем платника податків

Засновник в інтересах ТОВ звернувся до суду з позовом до директора товариства про стягнення збитків, заподіяних останнім під час перебування на посаді директора, у розмірі 1270893 грн.

Позов мотивовано тим, що відповідач своєю бездіяльністю завдав збитків товариству в розмірі 1 270 893 грн, оскільки не забезпечив наявності первинних документів, внаслідок чого у товариства виникла заборгованість перед державою у вигляді несплати податків в зазначеній сумі. Зазначені обставини встановлені ухвалою районного суду про закриття кримінального провадження у справі, а також викладені обставини відображені в акті складеного за результатами документальної планової перевірки ТОВ, яку проводило Головне управління Державної фіскальної служби України у Львівській області.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, стягнув з відповідача на користь ТОВ 1 270 893 грн збитків. Рішення суду першої інстанції та постанова апеляційного господарського суду

мотивовані тим, що обставини, встановлені в ухвалі районного суду у справі № 464/1810/18, не потребують повторного доказування в межах розгляду цієї справи і є преюдиційними; у діях відповідача наявні всі необхідні умови цивільно-правової відповідальності для відшкодування збитків.

КГС ВС рішення господарського суду та постанову апеляційного господарського суду скасував. Справу передав на новий розгляд до господарського суду.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що суди попередніх судових інстанцій не досліджували такого обов'язкового елементу складу цивільного правопорушення, як факт понесення позивачем збитків, оскільки в матеріалах справи відсутні докази оплати зазначених позивачем податкових зобов'язань ТОВ у заявленому розмірі.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 27.08.2019 у справа № 914/1619/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83876275>

5.4.7. Фінансова звітність товариства самостійно не є достатнім доказом завдання збитків, оскільки вона лише відображає підсумкові дані про господарську діяльність юридичної особи за звітний період. Для доведення факту завдання збитків товариству з боку директора необхідно подати первинні бухгалтерські документи, акти інвентаризації, аудиторські висновки, висновки судово-економічної експертизи або інші належні докази. Відсутність вироку суду в кримінальній справі не перешкоджає розгляду господарського спору, але господарський суд має повно та всебічно дослідити подані докази для встановлення наявності або відсутності складу правопорушення

ТОВ звернулося до суду з позовом до колишнього директора товариства про стягнення 10 409 500 грн збитків, у зв'язку з тим що після звільнення з посади директора відповідач не передав активів товариства, протиправно привласнивши їх.

Господарський суд рішенням позов задовольнив.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким у позові відмовив.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін.

КГС ВС зазначив, що рішення загальних зборів учасників ТОВ, згідно з яким відповідач зобов'язаний передати товарно-матеріальні цінності, нематеріальні активи товариства, є актом ненормативного характеру (індивідуальним актом) – офіційним письмовим документом, що породжує певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий

характер для суб'єктів цих відносин. Проте рішення загальних зборів також не підтверджує вибуття майна із володіння ТОВ, його складу, привласнення майна конкретною особою тощо.

Лист-вимога про виконання вказаного рішення загальних зборів та саме рішення загальних зборів учасників ТОВ не підтверджують завдання шкоди.

За таких обставин, вочевидь, неможливо достовірно встановити факт втрати та/або знецінення майна ТОВ.

Отже, не підтвердилася основна умова притягнення до відповідальності – наявність шкоди. Лише за фактом завдання шкоди виникають підстави покласти цивільну відповідальність на особу і лише потім можна вирішувати питання про причинний зв'язок між діянням і завданою шкодою, вину.

Відсутність вироку суду в кримінальній справі не перешкоджає розгляду господарського спору, але господарський суд має повно та всебічно дослідити подані докази для встановлення наявності або відсутності складу правопорушення.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 22.07.2025 у справі № 906/1324/23 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/129056075>.

5.4.8. Для задоволення позову про відшкодування збитків необхідно довести факт їх виникнення, а не лише наявність боргу контрагента перед товариством. До моменту встановлення неможливості повернення коштів у межах ліквідаційної процедури боржника вимога про стягнення з директора суми неповернутої фінансової допомоги як збитків є передчасною

Учасник ТОВ «Хот-Сток» звернувся до суду з позовом до директора ТОВ про відшкодування збитків у розмірі 1 695 000 грн, заподіяних товариству. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що директор ТОВ здійснив правочини, які завдали товариству збитків.

Позов мотивований тим, що відповідач, який є єдиним засновником та директором ТОВ «Белрум», на підставі трьох договорів про надання цільової фінансової допомоги передав від ТОВ «Хот-Сток» на рахунок ТОВ «Белрум» грошові кошти на загальну суму 1 695 000 грн.

На переконання учасника, в результаті протиправних дій відповідача завдано збитків ТОВ «Хот-Сток», оскільки відповідач діяв з перевищенням повноважень та за відсутності обов'язкового погодження таких дій загальними зборами учасників Товариства.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позову. Місцевий господарський суд

дійшов висновку, що позивач не довів, що договори про надання поворотної фінансової допомоги укладені з перевищенням наданих повноважень, а також протиправної поведінки відповідача, яка б полягала у неналежному та недобросовісному виконанні своїх обов'язків, без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю.

Однак апеляційний господарський суд вказав, що перевищення відповідачем своїх повноважень при укладенні зазначених договорів не свідчить про завдання збитків ТОВ «Хот-Сток» та з огляду на часткове повернення ТОВ «Белрум» коштів фінансової допомоги є недоведеними доводи скаржника про наявність у діях відповідача умислу на незаконне позбавлення ТОВ «Хот-Сток» можливості розпоряджатися своїми коштами; сума, правову природу якої позивач визначив як збитки, є по суті сумою боргу ТОВ «Белрум» перед ТОВ «Хот-Сток», що складається з коштів неповернутої фінансової допомоги.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що саме у межах провадження у справі про банкрутство чинне законодавство передбачає додаткові способи захисту майнових інтересів кредитора.

Зокрема, в межах провадження у справі про банкрутство ліквідатор згідно з ч. 1, 2 ст. 61 КУзПБ продає майно банкрута для задоволення вимог, внесених до реєстру вимог кредиторів, у порядку, передбаченому цим Кодексом; має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства (а саме: засновників (учасників, акціонерів), керівників боржника, інших осіб, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії). Стягнені у такому випадку кошти будуть включені до складу ліквідаційної маси Товариства і використані для задоволення вимог кредиторів.

Отже, право, на захист якого позивач звернувся до суду з цим позовом, може бути повністю або частково відновлено за наслідком проведення ліквідаційної процедури ТОВ «Белрум», що в свою чергу, виключатиме наявність збитків позивача у спірних правовідносинах та існування цього спору взагалі.

До моменту встановлення обставин неможливості повного задоволення кредиторських вимог ТОВ «Хот-Сток» у ліквідаційній процедурі, та, відповідно, встановлення того, чи мали неправомірні та недобросовісні дії відповідача наслідком завдання позивачу збитків, якими він вважає неповернену суму грошових коштів за договорами про надання цільової фінансової допомоги, звернення позивача до суду з вимогами, які він заявив у цій справі, є передчасним, адже до вказаного моменту не буде такого елементу складу правопорушення, як збитки.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.05.2023 у справі № 910/1895/20 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111552004>

5.4.9. Курсова різниця при виплаті заробітної плати, встановленої в іноземній валюті, не є збитками товариства, а є частиною зобов'язання з оплати праці. Звернення посадової особи до суду за захистом своїх трудових прав не може розцінюватися як порушення, що спричинило збитки товариству, якщо вимоги такої особи визнані судом обґрунтованими

Компанія учасник ПрАТ в інтересах ПрАТ звернулася до суду з позовом до генерального директора ПрАТ про стягнення на користь товариства збитків у сумі 1 311 607,92 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем посадових обов'язків генерального директора.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що відповідач неналежно виконував посадові обов'язки, умисно не здійснював повного нарахування і виплати заробітної плати та через тривалий проміжок часу звернувся з позовом до ПрАТ про стягнення заробітної плати за значно вищим курсом НБУ та середнього заробітку за 4-х річний період. Збитки позивача складаються з 456 262,67 грн курсової різниці, 830 806,65 грн неодержаного прибутку (втраченої вигоди) та 24 538,60 грн судового збору.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду, ухвалив нове рішення про відмову в позові. Апеляційний господарський суд вказав, що позивач не довів наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності, що виключає можливість стягнення з відповідача збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду, вказавши, що курсова різниця при виплаті заробітної плати, встановленої в іноземній валюті, не є збитками товариства, а є частиною зобов'язання з оплати праці. Звернення посадової особи до суду за захистом своїх трудових прав не може розцінюватися як порушення, що спричинило збитки товариству, якщо вимоги такої особи визнані судом обґрунтованими.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2022 у справі № 910/13118/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106329801>.

5.5. Причинно-наслідковий зв'язок між протиправними діями посадової особи і збитками, завданими юридичній особі

5.5.1. Директор товариства, який перевищив свої повноваження та діяв не в інтересах товариства, а в інтересах іншої компанії, де він мав особисту зацікавленість як власник, несе відповідальність за збитки, завдані товариству. Якщо внаслідок таких дій товариство втратило майнові права (зокрема, спеціальний дозвіл), а інше товариство, пов'язане з директором, отримало такі права, наявний причинно-наслідковий зв'язок між діями директора та заподіяними товариству збитками, що є підставою для стягнення з нього завданої майнової шкоди

ТОВ звернулося до суду із позовом до колишнього директора товариства про відшкодування шкоди, завданої позбавленням товариства дозволу на користування надрами шляхом передачі його пов'язаній з керівником юридичній особі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково, стягнув з відповідача на користь ТОВ суму збитків, що складають вартість дозволу, а в іншій частині позову відмовив.

ВП ВС рішення судів попередніх інстанцій залишила без змін.

ВП ВС дійшла висновку, що суди попередніх інстанцій правильно зазначили про перевищення директором ТОВ своїх повноважень, указавши що він діяв не в інтересах цього товариства, а в інтересах ТОВ «Надрагазресурс», засновником якого з часткою 100 % було ТОВ «Геотехконсалтинг», а власником частки 100 % останнього був сам директор ТОВ.

ВП ВС вказала, що існує причинно-наслідковий зв'язок між діями відповідача як посадової особи ТОВ «Компанія «Газ ресурс» та наявністю збитків у останнього у зв'язку зі втратою дозволу, переоформленого за згодою відповідача на ТОВ «Надрагазресурс».

Причинний зв'язок між протиправними діями відповідача і шкодою зумовлений тим, що внаслідок надання відповідачем такої згоди Держгеонадра видала наказ про внесення змін до дозволу в частині визначення нового власника – ТОВ «Надрагазресурс».

ВП ВС вважає обґрунтованими висновки судів першої та апеляційної інстанцій щодо наявності причинно-наслідкового зв'язку між діями відповідача, які не відповідають статуту ТОВ, і заподіянням цьому товариству майнової шкоди у розмірі 1 509 600 грн, оскільки ці висновки зроблені з урахуванням положень ст.ст. 86, 236 ГПК України.

5.5.2. Причинно-наслідковий зв'язок між діями колишнього директора і шкодою, завданою товариству, полягає в тому, що колишній директор здійснив реєстрацію юридичної особи з аналогічним видом діяльності, переманював клієнтів та працівників, розривав існуючі контракти з метою їх переукладання з новоствореним підприємством. Колишній директор не спростував, що припинення надання товариству послуг за контрактом було наслідком інших чинників, а не його прямих дій, тоді як з наявних у матеріалах справи документів вбачається намагання достроково розірвати дію контракту у своїх інтересах

Єдиний учасник ТОВ «Вест Рост», який діє в інтересах ТОВ «Вест Рост», звернувся до суду з позовом до колишнього директора ТОВ «Вест Рост» про стягнення збитків в розмірі 5 267 932,56 грн.

Позов мотивований тим, що відповідач, як бенефіціар зареєстрував в ЄДР юридичну особу ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ» з діяльністю в тій же галузі, яку здійснює і ТОВ «Вест Рост», розірвав контракт з ТОВ «Джентерм Україна», а також написав листи іншим контрагентам товариства з пропозицією розірвати договори з ТОВ «Вест Рост» та укласти їх з ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», повідомив працівників товариства про продаж ТОВ «Вест Рост» та запросив їх перейти працювати до ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ».

Вказані обставини, за твердженнями позивача, призвели до завдання ТОВ «Вест Рост» збитків, що є сумою неодержаного доходу, який могло б отримати товариство у разі продовження надання послуг за контрактом до кінця строку його дії.

Господарський суд рішенням у позові відмовив.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду. Ухвалив нове рішення, яким позовні вимоги задовольнив.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що причинний зв'язок між протиправними діями колишнього директора і шкодою обумовлений тим, що відповідач, зареєструвавши в ЄДР юридичну особу – ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ» з діяльністю в тій же галузі, яку здійснює і Товариство, розірвавши контракт з ТОВ «Джентерм Україна» та уклавши з останнім такий же контракт (з належним колишньому директорів ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ»), надіслав листи іншим контрагентам товариства з пропозицією розірвати договори з товариством та укласти їх з ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», повідомивши працівників товариства про продаж товариства та запросивши їх перейти працювати до ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», чітко усвідомлював характер і розмір наслідків вчиненого ним діяння. Відповідач не спростував, що припинення надання ТОВ «Вест Рост» послуг за контрактом було наслідком інших чинників, а не його прямих дій, тоді як

з наявних у матеріалах справи документів вбачається намагання достроково розірвати дію контракту у своїх інтересах.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.04.2025 у справі № 910/20172/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126500957>.

5.5.3. Наявність причинно-наслідкового зв'язку між протиправними діями посадової особи і завданою шкодою підприємству підтверджується тим, що внаслідок таких дій контролюючі органи застосували санкції у вигляді штрафу та винесли припис про усунення порушень трудового законодавства, що спричинило матеріальні втрати підприємства

Міська рада в інтересах КП «Ритуальна служба» звернулася до суду з позовом до колишнього директора КП про стягнення збитків у розмірі 551 142 грн.

Обґрунтовуючи позовні вимоги, позивач вказував, що в період перебування відповідача на посаді директора КП «Ритуальна служба» головний державний інспектор праці провів інспекційне відвідування, за результатами якого склав акт, згідно з яким встановлено факти підміни трудових відносин цивільно-правовими договорами (укладеними між КП «Ритуальна служба» як замовником в особі директора та чотирма фізичними особами як виконавцями). Вказані неправомірні дії директора КП «Ритуальна служба» призвели до накладення на підприємство штрафу у розмірі 500 760 грн за порушення законодавства про працю та зайнятість населення.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив у повному обсязі.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС зазначив, що причинний зв'язок між протиправними діями колишнього директора КП «Ритуальна служба» і шкодою обумовлений тим, що внаслідок таких дій уповноважені органи винесли акт інспекційного відвідування КП «Ритуальна служба», постанову Головного управління Державної служби України з питань праці про накладення штрафу, припис Головного управління Державної служби України з питань праці про усунення виявлених порушень, що в кінцевому результаті призвело до стягнення з підприємства штрафу за порушення трудового законодавства та до зобов'язань підприємства усунути такі порушення.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 02.07.2025 у справі № 904/4432/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128594591>

5.6. Наявність вини, яка не спростована посадовою особою

5.6.1. Суд, вирішуючи спір щодо притягнення особи до відповідальності за завдану шкоду, має визначити форму вини з урахуванням фактичних обставин справи (характеру дії, обставин завдання шкоди, індивідуальних особливостей потерпілого, його стану тощо). Вирішення питання про форму вини є різновидом правової оцінки (кваліфікації).

Вина директора кваліфікована як необережність, оскільки він не передбачав і не бажав тих наслідків, які фактично настали (помилкова сплата податку на значну суму), хоча, врахувавши конкретні обставини, об'єктивно міг і був зобов'язаний їх передбачити.

Учасник ТОВ в інтересах ТОВ звернувся з позовом до колишнього директора ТОВ про відшкодування збитків, завданих цьому товариству, обґрунтовуючи вимоги тим, що період з грудня 2016 року до серпня 2017 року відповідач, обіймаючи посаду директора ТОВ, безпідставно провів податкові платежі в рахунок виконання податкових зобов'язань фізичних осіб – власників земельних ділянок перед бюджетом за рахунок коштів цього товариства; в умовах договорів оренди, укладеними між ТОВ (орендар) та фізичними особами – власниками земельних ділянок, не передбачено обов'язку орендаря сплачувати замість орендодавців суми земельного податку.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення суду першої інстанції та ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позовних вимог.

КГС ВС скасував судові рішення апеляційного господарського суду та змінив рішення місцевого суду, виклавши його мотивувальну та резолютивну частини в редакції постанови.

КГС ВС зазначив, що згідно з ч. 2 ст. 1166 ЦК України особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини. У ч. 1 ст. 614 ЦК України зазначено, що особа, яка порушила зобов'язання, несе відповідальність за наявності її вини (умислу або необережності), якщо інше не встановлено договором або законом. Особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання.

Умисел як форма вини включає елемент усвідомлення та наміру. Діяння особи вважаються такими, що вчинені з умислом, якщо вона усвідомлювала протиправність своєї поведінки та бажала або свідомо допускала настання шкоди (збитків).

Вина у формі необережності має місце за відсутності у особи наміру завдати шкоди. За необережності особа не передбачала можливості настання шкідливих

наслідків свого діяння, хоча могла та повинна була їх передбачити або легковажно (безпідставно) сподівалася на їх відвернення.

Суди попередніх інстанцій встановили, що директор не мав жодної особистої зацікавленості у сплаті податку в бюджет за третіх осіб. Водночас відповідач як директор ТОВ, тобто особа, яка відповідає за організацію фінансово-господарської діяльності в товаристві, повинен був знати, що сплата податку за третіх осіб дозволена лише у випадках, прямо встановлених чинним законодавством.

У випадку якщо директор усвідомлював (або мав усвідомлювати), що він не володіє відповідними знаннями у сфері фінансів та податкового законодавства, він мав можливість найняти кваліфікованого бухгалтера чи звернутися за допомогою до аудиторської фірми для надання професійної допомоги та консультацій з питань сплати податків.

Отже, суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що помилкова сплата ТОВ земельного податку в бюджет відбулася з вини його директора.

Суд першої інстанції констатував наявність у відповідача вини, але не визначив її форми. Водночас суд, вирішуючи спір щодо притягнення особи до відповідальності за завдану шкоду, має визначити форму вини з урахуванням фактичних обставин справи (характеру дії, обставин завдання шкоди, індивідуальних особливостей потерпілого, його стану тощо). Вирішення питання про форму вини є різновидом правової оцінки (кваліфікації), і може бути здійснене ВС.

КГС ВС кваліфікував вину директора як необережність, оскільки директор не передбачав і не бажав тих наслідків, які фактично настали (помилкова сплата податку на значну суму), хоча, врахувавши конкретні обставини, об'єктивно міг і був зобов'язаний їх передбачити.

Враховуючи що директор товариства не мав особистої зацікавленості у здійсненні помилкового перерахування сум податків до бюджету, а форма його вини – необережність, а також дії самого ТОВ «Сільськогосподарська фірма «Агростар», яке своєчасно не виявило помилки та не здійснило жодних заходів зі зменшення суми завданих помилкою збитків, КГС ВС зменшив розмір збитків, які підлягають відшкодуванню директором товариству, до 140 668,93 грн, що складає 10 % відсотків від суми завданих збитків.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 24.02.2021 у справі № 904/982/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95240657>.

5.6.2. Стаття 1193 ЦК України передбачає можливість зменшення розміру відшкодування за наявності вини саме потерпілого у формі грубої необережності, а не особи, яка завдала шкоди. В такому випадку враховується ступінь вини потерпілого, а також ступінь вини особи, яка завдала шкоди (у разі врахування вини як умови відповідальності). Тому помилковим є висновок про можливість

зменшення розміру відшкодування з підстав необережності директора, який завдав шкоди товариству

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до колишнього генерального директора ТОВ про стягнення збитків, заподіяних ним ТОВ, у розмірі 1 798 385,82 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що під час виконання повноважень генерального директора ТОВ відповідач незаконно звільнив із займаної посади свого заступника, внаслідок чого за результатами судового розгляду у справі № 569/17386/18 з товариства стягнуто на користь колишнього заступника директора середню зарплату за час вимушеного прогулу у розмірі 1 632 792,20 грн та судовий збір у розмірі 2 114,40 грн, а також товариство понесло витрати у розмірі 163 279,22 грн на винагороду виконавцеві та 200 грн – поштові витрати виконавця.

Господарський суд Рішенням позов задовольнив. Апеляційний господарський суд постановою змінив рішення господарського суду, виклавши мотивувальну частину в редакції цієї постанови. Резолютивну частину рішення господарського суду виклав в новій редакції, позов задовольнив частково.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду скасував, рішення господарського суду залишив без змін.

КГС ВС зазначив, що, за твердженням апеляційного суду, директор ТОВ не мав наміру завдати збитків юридичній особі, яка знаходилася під його керівництвом і у цьому випадку формою вини директора є необережність. Посилаючись на положення ст. 1193 ЦК України, апеляційний суд дійшов висновку про наявність підстав для зменшення розміру збитків, які підлягають відшкодуванню товариству, до 179 838,58 грн, що складає 10 % відсотків від суми завданих збитків.

Однак КГС ВС не погодився з такими висновками апеляційного суду, оскільки ст. 1193 ЦК України передбачає можливість зменшення розміру відшкодування за наявності вини саме потерпілого у формі грубої необережності, а не особи, яка завдала шкоди. В такому випадку враховується ступінь вини потерпілого, а також ступінь вини особи, яка завдала шкоди (у разі врахування вини як умови відповідальності).

Проте апеляційний господарський суд, застосовуючи ч. 2 ст. 1193 ЦК України, дійшов помилкового висновку про можливість зменшення розміру відшкодування з підстав необережності директора, який завдав шкоди товариству.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 18.08.2022 у справі № 918/685/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105890934>.

5.6.3. Посадова особа товариства, яка при укладенні договорів діяла з перевищенням наданих статутом повноважень, внаслідок чого такі договори визнано недійсними в судовому порядку, несе відповідальність за збитки, завдані товариству. Навіть якщо оплата за такими недійсними договорами відбулася після визнання їх недійсними, збитки вважаються заподіяними з вини посадової особи, оскільки є наслідком виникнення боргу в результаті її неправомірних дій

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до колишнього директора про стягнення 784 935,53 грн шкоди, завданої тим що, діючи з перевищенням наданих статутом повноважень, відповідач уклав від імені товариства договори управління майном, оренди та відповідального зберігання. Зазначені договори визнані недійсними, проте на їх підставі товариство виплатило на користь третьої особи кошти у розмірі 784 935,53 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

Колегія суддів КГС ВС дійшла висновку, що в результаті дій відповідача щодо укладення вказаних договорів майно, яке було у власності ТОВ, перейшло в управління ПП «Бета-Консалтинг» та надалі передане в оренду ТОВ, тобто власнику майна, за яке власник мав сплачувати орендні платежі управителю, що суперечило інтересам та цілям товариства та призвело до виникнення у товариства збитків;

укладення зазначених договорів слугувало підставою виникнення заборгованості та внесення її в реєстр кредиторів Товариства у межах справи про банкрутство;

оплата за вказаними договорами хоча й відбулася після визнання договорів недійсними (31.07.2017), проте є наслідком виникнення боргу з вини відповідача, тобто збитки товариству завдані з вини відповідача та в результаті його неправомірних дій.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2021 у справі № 911/2460/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99474156>.

5.6.4. Вина посадової особи виражена перевищенням повноважень, установлених їй статутом товариства. Дії посадової особи для ТОВ були збитковими та недобросовісними, адже такі вочевидь вчинялися з метою, яка суперечить інтересам цього товариства, що не було спростовано

Єдиний учасник ТОВ «Вест Рост», який діє в інтересах ТОВ «Вест Рост», звернувся до суду з позовом до колишнього директора ТОВ «Вест Рост» про стягнення збитків в розмірі 5 267 932,56 грн.

Позов мотивований тим, що відповідач як бенефіціар зареєстрував в ЄДР юридичну особу ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ» з діяльністю в тій же галузі, яку здійснює і ТОВ «Вест Рост», розірвав контракт з ТОВ «Джентерм Україна», а також написав листи іншим контрагентам товариства з пропозицією розірвати договори з ТОВ «Вест Рост» та укласти їх з ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ», повідомив працівників товариства про продаж ТОВ «Вест Рост» та запросив їх перейти працювати до ТОВ «Про ЄЙЧАР СЕРВІСІЗ».

Вказані обставини, за твердженнями позивача, призвели до завдання ТОВ «Вест Рост» збитків, що є сумою неодержаного доходу, який могло б отримати товариство у разі продовження надання послуг за контрактом від 04.01.2021 № 01-04-01 до кінця строку його дії.

Господарський суд рішенням у позові відмовив.

Апеляційний господарський суд постановою рішення господарського суду скасував. Ухвалив нове рішення, яким позовні вимоги задовольнив.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду.

КГС ВС зазначив, що вина відповідача як посадової особи полягає у перевищенні повноважень, наданих йому статутом ТОВ «Вест Рост». Дії колишнього директора для ТОВ «Вест Рост» були збитковими та недобросовісними, адже, вочевидь, вчинялися з метою, що суперечить інтересам цього товариства. Відповідач наведеного не спростував.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 09.04.2025 у справі № 910/20172/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126500957>.

5.6.5. Вина т. в. о. голови правління АТ проявляється у вигляді умислу на отримання винагороди – премій особисто та членами правління, суми яких значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій цим особам, зазначених у додатках до контрактів, укладених з ними

АТ звернулося до суду з позовом до т. в. о. голови правління АТ про стягнення коштів, виплачених на підставі його наказу про преміювання працівників.

Позов обґрунтовано тим, що т. в. о. голови правління АТ видав наказ на підставі рішення, ухваленого неправомочним складом наглядової ради, чим спричинив збитки АТ.

Господарський суд рішенням відмовив у задоволенні позову на підставі того, що АТ не довело наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності. Рішення про виплату премії (заохочення) ухвалене належним складом осіб та підлягало виконанню відповідачем; доказів оскарження такого рішення у встановленому законодавством порядку суду не надано.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду та ухвалив нове рішення про задоволення позову. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що рішення засідання наглядової ради АТ про виплату премії (заохочення) є неприйнятним з огляду на положення про наглядову раду АТ; визначені у наказі розміри премій т. в. о. голови та членам правління значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій цим особам, зазначеним у додатках до контрактів, укладених з ними; причинний зв'язок між протиправною поведінкою відповідача та збитками полягає у неправомірному наказі т. в. о. голови правління АТ, який призвів до вибуття грошових коштів із власності АТ, внаслідок чого АТ зазнало шкоди у розмірі 9 937 960 грн.

КГС ВС постанову апеляційного господарського суду залишив без змін та зазначив, що вина т. в. о. голови правління АТ проявляється у вигляді умислу на отримання винагороди – премій особисто та членами правління, суми яких значно перевищують розміри річних допустимих до виплати премій цим особам, зазначених у додатках до контрактів, укладених з ними.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 11.09.2024 у справі № 911/3853/23 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121660608>.

5.6.6. Відсутність попереднього погодження із загальними зборами учасників відчуження майнових прав товариства, вартість яких перевищує встановлений статутом ліміт, свідчить про перевищення керівником своїх повноважень, що підтверджує вину директора у завданні збитків товариству

ТОВ звернулося до суду із позовом до колишнього директора товариства про відшкодування шкоди, завданої позбавленням товариства дозволу на користування надрами шляхом передачі його пов'язаній з керівником юридичній особі.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив частково, стягнув з відповідача на користь ТОВ суму збитків, що складають вартість дозволу, а в іншій частині позову відмовив.

ВП ВС рішення судів попередніх інстанцій залишила без змін.

ВП ВС дійшла висновку, що відсутність попереднього погодження із загальними зборами учасників щодо відчуження майнових прав товариства, вартість яких перевищує встановлений статутом ліміт, свідчить про перевищення керівником своїх повноважень.

Отже, вина відповідача як посадової особи виражена перевищенням повноважень, установлених йому статутом товариства.

Постанова ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 910/20261/16
<https://reyestr.court.gov.ua/Review/86333859>.

5.7. Відсутність вини посадової особи

5.7.1. Якщо певні обов'язки не віднесені до компетенції посадової особи відповідно до статуту, внутрішніх документів чи договору, така особа не може нести відповідальність за збитки, що виникли у зв'язку з неналежним виконанням цих обов'язків. Матеріалами справи не підтверджується наявність вини відповідача як посадової особи у збитках, заявлених до стягнення, оскільки до посадових обов'язків генерального директора ПрАТ не віднесено проведення нарахування або здійснення контролю за правильністю нарахування заробітної плати

Компанія учасник ПрАТ в інтересах ПрАТ звернулася до суду з позовом до генерального директора ПрАТ про стягнення на користь товариства збитків в сумі 1 311 607,92 грн.

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням відповідачем посадових обов'язків генерального директора.

Господарський суд рішенням позов задовольнив. Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що відповідач неналежно виконував посадові обов'язки, умисно не здійснював повного нарахування і виплати заробітної плати та через тривалий проміжок часу звернувся з позовом до ПрАТ про стягнення заробітної плати за значно вищим курсом НБУ та середнього заробітку за 4-х річний період. Збитки позивача складаються з 456 262,67 грн курсової різниці, 830 806,65 грн неoderжаного прибутку (втраченої вигоди) та 24 538,60 грн судового збору.

Апеляційний господарський суд постановою скасував рішення господарського суду, ухвалив нове рішення про відмову в позові. Апеляційний господарський суд вказав, що позивач не довів наявності усіх чотирьох загальних умов відповідальності, що виключає можливість стягнення з відповідача збитків.

КГС ВС залишив без змін постанову апеляційного господарського суду, вказавши що до функціональних напрямків, за які відповідає генеральний директор як член ради директорів товариства, не віднесені будь-які напрями, які б прямо або опосередковано були пов'язані з нарахуванням або здійсненням контролю за правильністю нарахування заробітної плати.

Зі змісту організаційної структури управління товариством, затвердженої протоколом наглядової ради товариства, впливає, що бухгалтерією керує фінансовий директор і саме до його посадових обов'язків віднесено контроль за нарахування та виплату заробітної плати.

Наявними у матеріалах справи доказами підтверджується, що відомості про наявність заборгованості ПрАТ з виплати заробітної плати, зокрема

й генеральному директору, у 2014 році та січні 2015 року відповідач не мав, про що свідчить та обставина, що ПрАТ заперечувало проти позовних вимог у справі № 755/4791/20.

Матеріалами справи не підтверджується наявність вини відповідача як посадової особи у збитках, заявлених до стягнення у цій справі, оскільки до його посадових обов'язків не віднесено проведення нарахування або здійснення контролю за правильністю нарахування заробітної плати.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2022 у справі № 910/13118/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106329801>.

VI. Застосування позовної давності у спорах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи

6.1. Початок перебігу позовної давності для стягнення збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи, починається з моменту виникнення в заінтересованої особи права на позов, тобто з моменту фактичного понесення юридичною особою витрат

Учасник ТОВ в інтересах товариства звернувся до суду з позовом до колишнього директора про стягнення 784 935,53 грн шкоди, завданої тим, що, діючи з перевищенням наданих статутом повноважень, відповідач уклав від імені товариства договори управління майном, оренди та відповідального зберігання. Зазначені договори визнані недійсними, проте на їх підставі товариство виплатило на користь третьої особи кошти у розмірі 784 935,53 грн.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задовольнив.

КГС ВС залишив без змін рішення попередніх судових інстанцій.

КГС ВС зазначив, що, з'ясувавши наявність порушеного права позивача, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про відсутність підстав для застосування позовної давності, встановивши звернення позивача до суду в її межах.

Визначивши початок перебігу позовної давності з моменту виникнення у заінтересованої особи права на позов, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку, що в цьому випадку він почався з моменту сплати грошових коштів на рахунок третьої особи, тобто з моменту фактичного понесення юридичною особою витрат.

Постанова колегії суддів судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС від 07.09.2021 у справі № 911/2460/18 <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99474156>.

Огляд судової практики Верховного Суду у спрах про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) її посадової особи. Рішення, внесені до ЄДРСР, з 2018 року до серпня 2025 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду департаменту аналітичної та правової роботи. Відпов. за вип.: секретар судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів КГС ВС Баранець О. М. Київ, 2025. – 72 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише головний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua